

»Mladi za napredek Maribora 2013«

30. srečanje

MARIBORSKI GRAD

Raziskovalna naloga

Raziskovalno področje:

Naravna in kulturna dediščina

0ēç | KÜ QÁJUÖÙÒ SQ

T ^} ç | KÜ ÒP ÇS ÇE ÚŠÒV

¥[| æU ¥Á ŠÇ XÒÁŠ ÇXUÜÒÁŦ ÇË ÇUÜ

Februar, 2013

»Mladi za napredek Maribora 2013«

30. srečanje

MARIBORSKI GRAD

Raziskovalna naloga

Raziskovalno področje:

Naravna in kulturna dediščina

Februar, 2013

Kazalo

POVZETEK	5
1. UVOD	5
1.1	
Problem.....	5
1.2	
Cilji.....	5
1.3 Hipoteze.....	5
1.4 Metode dela.....	6
2. ZAHVALE	6
TEORETIČNI DEL	7
1. GRADOVI.....	7
1.1 Pot do gradu.....	7
1.2 Obzidje	7
1.3 Grajski stolpi	8
1.4 Gosposki palacij	8
1.5 Grajska kapela.....	8
2. NASTANEK MARIBORA	9
3. MARIBORSKA GRADOV	10
3.1 Grad na Piramidi	10
3.2 Mariborski mestni grad	12
3.2.1 Grajska bastija	14
3.2.2 Loretanska kapela	15
3.2.3 Šestkotni stolpiči	16
3.2.4 Grajski prostori	16
3.2.5 Viteška dvorana	17
3.2.6 Stopnišče gradu	17
3.2.7 Čajnica	18
3.2.8 Grajska klet	18
RAZISKOVALNI DEL	21
UGOTOVITVE	46
LITERATURA	46
PRILOGA	47

POVZETEK

Odločila sem se da bom naredila raziskovalno nalogo iz zgodovine in sicer bom raziskovala mariborski grad. Skoraj vsak dan hodimo mimo njega, a pravzaprav o njem ne vemo veliko. Mene zanima kdaj so ga zgradili in zakaj, čemu je služil, ali so o njem ohranjeni kakšni starejši zapisi, skratka o njem in njegovi zgodovini bi rada izvedela čim več. Pri raziskovanju bom uporabljala knjige in ostale pisne vire, splet, seveda pa bom odšla tudi na teren. Zelo sem radovedna koliko o njem vedo moji vrstniki, zato sem se odločila, da bom sestavila anketo in s tem ugotovila, kako močno so domačini ozaveščeni o naši veliki mestni znamenitosti.

1. UVOD

1.1 Problem

Zanima me, koliko pravzaprav vemo o naši veliki mariborski znamenitosti, mariborskem gradu. Ker pa našo (MB) zgodovino zaznamujeta dva gradova, sem se odločila pozanimati o obeh. Na koncu bom sestavila še anketo, ki jo bom razdelila učencem od 6. pa do 9. razreda. V njej se bom pozanimala koliko vejo o obeh gradovih moji vrstniki.

1.2 Cilj

Raziskovala bom kako dobro so o obeh gradovih in s tem tudi o mariborski zgodovini, ozaveščeni moji vrstniki.

1.3 Hipoteze

Pred raziskovanjem sem domnevala:

- Da bodo učenci o mariborskem mestnem gradu vedeli več.
- Da bodo vedeli, da sta v Mariboru obstajala dva grada.
- Da bodo anketo rešili bolj pravilno.

1.4 Uporabljene metode dela:

- Uporaba literature,
- uporaba spleta,
- anketa.

2. ZAHVALE

Rada bi se zahvalila svoji mentorici, brez katere ta raziskovalna naloga ne bi bila tako dobra. Zmeraj mi je rada priskočila na pomoč, me spodbujala in mi svetovala. Hvala tudi staršem za nasvete, spodbudo in pomoč, kadar sem le to potrebovala.

TEORETIČNI DEL

1. GRADOVI

Gradovi so zelo močne utrdbe, ki so značilne za srednji vek. Gradili so jih predvsem na hribih in strmih pobočjih, saj so tako najhitreje opazili sovražnika.

1.1 *Pot do gradu*

Pot do gradu je bila takšna, da je bilo obiskovalce mogoče opaziti že od daleč in o njih obvestiti grajskega gospoda. Po strminah je pot potekala v zavojih, tako da se je obiskovalec ob zadnjem ovinku približal z desne. To je pomenilo, da je bil gost proti gradu obrnjen s svojo nezaščiteno stranjo, saj je sovražni vitez v levici držal svoj ščit. Drevje v bližini so skrbno odstranjevali, saj bi se lahko marsikdo skrnil za drevesnimi debli. Med grajskim jedrom in zunanjim obzidjem je bil ločen, dobro zavarovan prostor oz. medzidje. Nov dostop v novem zunanjem obzidju je bil skoraj vedno zavarovan s posebnim vhodnim stolpičem, pred njim pa so izkopali globok in širok obrambni jarek.

1.2 *Obzidje*

Grajska obzidja so že od daleč opozarjala na veljavo svojega gospodarja. Obzidja so bila pomaknjena na rob zemljišča, kar je pomenilo dvoje: izrabili so razpoložljivi prostor in sovražniku praktično onemogočili, da bi se obzidju brez večjih težav približal, ga spodkopal ali pred njim postavil napadalne stroje. Grajska obzidja so bila različno visoka. Nekje so segala tudi do višine dveh nadstropij. Takoj za obzidji so stali nadzidki ki so bili visoki 2,2 do 2,4 m, tako da so se lahko branilci s svojimi loki ali samostreli za njimi brez težav postavili, v steni pa so prsobrani segali vojščakom do pasu. Takratni vitezi, ki so nekje segali v višino 160 cm so se zato morali, če so hoteli sovražnika obsuti s kamenjem, prek njih kar pogosto sklanjati. Obzidje so v poznem srednjem veku pogosto okrepili z okroglimi polstopi. Na najbolj izpostavljeni strani so bila opremljena s ščitnimi plašči.

1.3 *Grajski stolpi*

Močno utrjene stolpe označujemo tudi s pojmom bergfrid. Berg pomeni gora ali hrib, fried pa red. Bergfrid je torej mogočna, trdna in hkrati tudi najvišja stavba grajskega prostora, ki predstavlja ne le jedro grajske obrambe, ampak tudi opazovalnico in po potrebi varno zatočišče, kamor se je gospoda z manjšo posadko v skrajni sili lahko zatekla. Bergfridi večinoma niso

presegli višine dveh ali treh nadstropij. Nadstropja so povezovala lesene stopnice, ki jih je bilo ob morebitni nevarnosti mogoče odvreči.

1.4 Gosposki palacij

Prebivališče grajske gospode – palacij je bil postavljen na najbolj zavarovani strani povezan v grajsko obzidje in v pravokotnem tlorisu. Segali so v višini enega do dveh nadstropij. Klet ni bila vkopana v zemljo, ampak je bila grajena v višini dvorišča. Imela je lesen strop, tla so pokrivali estrihi, vhod je bil širok okrog 2 m. V kleti so imeli zalogo. Nadstropja v palaciju so bila povezana od znotraj z lesenimi stopnicami. Prva nadstropja so bila namenjena prebivanju gospode. Stropi so bili leseni, pogosto rezljani, nekje pa tudi poslikani. Stene svečanih bivalnih prostorov so bile okrašene s freskami. Notranji prostori na gradovih so bili urejeni glede na njihovo funkcijo. Dnevna oz. sprejemna soba je bila drugače opremljena kot gospodova ali gospejina zasebna soba ali spalnice, kjer se je poleg postelje in klečalnika našla tudi knjižna polica. V posteljah je pogosto spalo več ljudi hkrati, v eni zakonca, v drugih otroci, med tem ko so hlapci spali na podstrešju. Pohištvo je bilo sprva skromno, nadomeščale so ga mnogo namenske skrinje, šele ob koncu srednjega veka kakšna miza in obstenski umivalnik. V najzgodnejših obdobjih so ogrevali s kamini en sam prostor, tistega v katerem se je mudila gospoda, kasneje so se ogrevali z lončenimi peči in pečnicami. Postelje grajskih gospe pa so v hudi zimi ogrevali kar s pogretimi kamni in pozneje z opeko.

1.5 Grajska kapela

Zidali so jih znotraj grajskih obzidij in vedno čim bliže osrednji grajski stavbi. Po zunanji podobi kot tudi po svoji arhitekturni strukturi so bile take kot danes vaške cerkve. (mladi za napredek Maribora 2012, 29. Srečanje: Srečanje med arheološko in zgodovinsko vedo na primeru gradu gornji Maribor na Piramidi)

2. NASTANEK MARIBORA

Skozi celotno **prazgodovinsko obdobje** je imel Maribor s svojo okolico bolj obrobno lego, saj je bil odmaknjen od glavnih prometnih poti. Čeprav je kot stičišče Pohorja, Slovenskih goric in Dravskega polja nudil svojevrstni naselitveni prostor, so se prazgodovinski prebivalci naselili le v širši okolici mesta. Po ledeni dobi se je področje Maribora spremenilo v gozdno pokrajino.

Najdeno neolitsko kamnito orodje govori, da je bila njegova okolica poseljena že v začetku 2. tisočletja pr. n. št.

Mariborsko področje je bilo v vsem obdobju vladavine Rimljanov in naselitve prednikov današnjih Slovencev, malo pomembno. Šele s **prihodom Madžarov** v Panonsko nižino in z njihovimi vpadi v frankovsko državo, dobi mariborsko ozemlje nov pomen. Da bi zavaroval Karantanijo pred njihovimi vpadi, je dal koroški vojvoda Bernhard Spanheim zgraditi na Piramidi utrdbo, ki je zapirala vhod v Dravsko dolino in dalje na Koroško. Utrdba oz. grad se je imenovala »grad v marki« (Burg in der Mark) in se prvič omenja v listini iz leta 1164. Že v 13. stoletju, so naselje pod gradom povzdignili v trg (leta 1209) in leta 1254 se prvič omenja kot mesto. Seveda je naselbina imela nemško ime – Marburg – ki je izviralo iz »Burg in der Mark«. V 14. stoletju je **mesto dobilo obzidje**. Potekalo je tako: na vzhodu po današnji Svetozaverski ulici, na severu po današnji Gregorčičevi ulici, na zahodu po današnji Strossmayerjevi ulici in na jugu po današnji Usnjarski ulici in nato po Lentu do Sodnega stolpa. Okoli obzidja je bil speljan obrambni jarek, ki so ga v primeru nevarnosti napolnili z vodo iz Treh ribnikov. Obzidje so med drugimi utrjevali tudi štirje bolj znani stolpi. To so Vodni, Židovski, Sodni in Čeligijev stolp (Varl, Tomažič, Radovanovič, 1997, str. 11-15).

3. MARIBORSKA GRADOVA

3.1 Grad na Piramidi

Grad na Piramidi je koroški vojvoda Bernard Spanheimski verjetno dal zgraditi že v 11. stoletju, zato da bi zavaroval Karantanijo pred madžarskimi vpadi. Utrdba je zapirala vhod v Dravsko dolino in dalje na Koroško. Utrdbo ali grad so imenovali grad v marki oz. mejni grad. V listinah je bil grad prvič omenjen leta 1164 kot »castrum Marchburch«. Doslej so izpod zemeljskih plasti odkrili že več temeljev nekdanje grajske stavbe, ki izvirajo iz srednjeveške, renesančne in baročne faze grajskega razvoja. Odkriti temelji kažejo, da gre v jedru za zasnovano obodnega gradu, ki je značilen za grajske stavbe iz zrele romanike. Na to zasnovano se z zunanje in notranje strani prislanja mlajše zidovje, ki je trenutno le delno raziskano in ga ni mogoče natančneje opredeliti. Dosedanje raziskave so pokazale, da gre za grajsko zasnovano izjemnih dimenzij (48 x 46 m) (Srečanje med arheološko in zgodovinsko vedo na primeru gradu gornji Maribor na Piramidi).

Podoba gradu na številnih upodobitvah 17. in 18. stoletja je poenostavljena. Prikazana je dvonadstropna, iz dveh traktov sestavljena stavba pokrita z opečno streho, delno oprta z

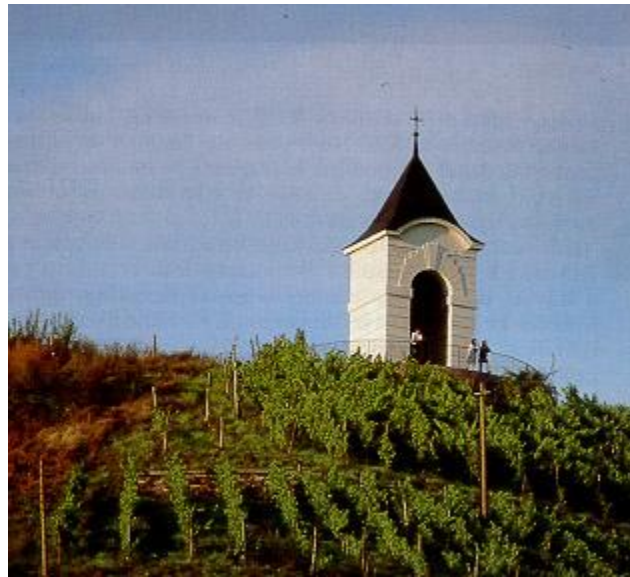
oporniki, s tipičnim srednjeveškim konzolnim pomolom. Janisch, ki govori o utrdbi, omenja dvojno obzidje, ki je segalo od utrdbe do pristave na zahodu in gostišča na vzhodu, dalje pa globok vodni jarek in živalski vrt. V njegovem času je bil še ohranjen globok vodnjak na verigo (Stopar, 1990, str. 75-76).

Slika 1: Grad
(www.gradovi.net)

Grad je imel v svoji posesti rod deželnoknežjih ministerialcev, ki so se po gradu imenovali Mariborski. Mariborski vitezi so izumrli leta 1376. Nato je leta 1379 postal lastnik Viljem Svibenski, sledila sta mu Haug Devinski in njegov dedič Rudolf iz Wallseeja (1399). Zaradi slabega stanja so morali Wallseeji grad leta 1434 temeljito obnoviti. Leta 1456 sta grad v posest dobila Friderik in Ulrik Grabenska. Leta 1528 je v grad udarila strela, tako da je v celoti pogorel. Leta 1556 je umrl zadnji dedič Grabenskih. Grad je bil nato sredi 16. stoletja znova pozidan. Sledila je rodbina Welzer (1587), nato med 1612 in 1629 Gall pl. Racknitz. Sledil mu je Vid Žiga Herbersteinski in njegov dedič Gottfried Stübich, ki je nato leta 1641 grad prodal lastniku mariborskega mestnega gradu grafu Juriju Khieslu. Od leta 1686 so bili lastniki Zwickli, nato do leta 1727 Rosenbergi in na koncu do leta 1784 Brandisi. Brandisi so že napol opusteli grad leta 1784 podrli in uporabili material za obnovo gradu Betnava. Na njegovem mestu so iz ostankov zgradili piramido po kateri ima danes grič ime. Ko je Piramido leta 1821 uničila strela, so na tem mestu postavili Marijino kapelo, ki je še danes priljubljena točka za izletnike. (Srečanje med arheološko in zgodovinsko vedo na primeru gradu gornji Maribor na Piramidi)

Slika 2: Piramida
(www.maribor.si)

3.2 Mariborski mestni grad

Okoli mestnega obzidja je bil speljan obrambni jarek, ki so ga v primeru nevarnosti napolnili z vodo iz Treh ribnikov. Toda pred močno sovražno vojsko je lahko mesto obvarovalo le dovolj trdno obzidje. Potrebe po boljši oskrbi in močnejši utrditvi so se sprožile po Baumkircherjevi zasedbi mesta leta 1469 ter madžarske in turške grožnje po letu 1471. Cesar Friderik III. je zato leta 1477 sklenil in že leto kasneje 1. aprila naročil, da se v mestu zgradi nov upravni dvor s kletjo in skladišči. Prostor so izbrali glede na najprimernejši manipulativni prostor in potencialno najbolj ogrožen del mesta ob Ulrikovih vratih, torej na predelu, kjer se stikata današnji Trg svobode in Grajski trg. Leta 1478 se je pričela gradnja in umakniti se ji je moralo nekaj meščanskih hiš. Mogočno trdnjavo, v celoti podkleteno in s štirikapno zatrepano streho, skoraj pravokotne oblike, so postavili v SV delu obzidja. Tako je učvrstila mestno obrambno funkcijo. Na severni strani pa je imela tudi dve strelni lini. V klet se je prihajalo z juga, v pritličje pa so vodile stopnice in vhod z zahodne strani oz. manj verjetno tudi z vzhodne strani. Tako je nastal **mariborski mestni grad**, katerega zasnova je ohranjena v jedru današnjega dvorca. Sedež v njem je imela deželno knežja gosposčina, tam so se urili tudi vojaki, upravljali pa so jo plemiči, kot so bili Regalli, Welzerji, Khiesl, Zwickli in grofje Brandis. S stanovanjskimi stavbami je bila najlepša in najmogočnejša utrdba v mestu. Od leta 1468 so na slovenskih tleh morali trajno računati na turške uničevalne pohode. Turki so prvič prišli na Štajersko leta 1471 in odtlej (pa do leta 1494) skoraj vsako leto požigali, plenili in zaslužnjevali ljudi. Iz tega se je ohranila legenda o

tem, kako je krojaček rešil Maribor. **Legenda pravi, da so Turki pridrli iz doline reke Pesnice proti Mariboru tako iznenada, da se prebivalci niso mogli več pripraviti za obrambo. Zaprli so težka mestna vrata, dvignili mostove, toda jarkov pred obzidjem niso uspeli napolniti z vodo. Turki so se že veselili, kako bodo brez velikih naporov vdrli v mesto, naložili bogat plen in ugrabili mnogo ujetnikov. Poskakali so v prazne jarke in začeli na več mestih izpodkopavati obzidje, da bi se samo porušilo in jim odprlo pot v mesto. Toda načrt jim je prekrizal junaški deček. Bilje preprost krojaček. Ko je videl nevarnost, ki je pretila mestu, je šel k mestnim poglavarjem. Prosil jih je, naj ga oblečejo v turška oblačila, da bo šel k zapornicam, ki so zapirale vodo v Treh ribnikih. Tako se je tudi zgodilo. Ko je legla noč na zemljo, se je preoblečen splazil iz mesta. Komaj si je upal dihati, toda srečno je prišel mimo turških napadalcev do zapornic. Usoda tisočih Mariborčanov je bila v rokah majhnega krojačka. Toda, ali bo lahko dvignil težke zapornice? Napel je vse svoje moči. Strah ga je naredil močnejšega. Močan sunek in voda je zašumela ter drla v obrambni jarek. Turke v jarkih so zalili valovi, drugi pa so se tako preplašili, da so pobegnili. Maribor je bil rešen.**

No resnica je precej drugačna. Maribora ni rešil krojaček ampak sreča, saj je Turke dohitel ukaz vodje, da se morajo zaradi bližajoče se zime vrniti. To je bilo septembra, pozimi pa niso napadali. Kakorkoli že, takrat je bil grad hudo poškodovan, zato so ga po končani bitki pričeli obnavljati. Ko je nevarnost turških napadov ponehala, so ga preuredili v udobno bivališče, kjer je živel graščak. Porušili so grajska vrata med gradom in današnjo banko ter skozi grajsko dvorišče speljali Grajsko ulico. Ob gradu so postavili Florjanov spomenik, ki naj bi ščitil mesto in grad pred požari. Do danes je ohranjen le najstarejši del gradu, čeprav so prezidave precej spremenile njegov prvotni gotski videz.

Slika 3: Mariborski mestni grad
(turistickiblogg.blogspot.com)

3.2.1. Grajska bastija

V severovzhodnem vogalu mestnega obzidja, v neposredni bližini gradu, je stal okrogel obrambni stolp. Po velikem turškem napadu na Maribor pod vodstvom sultana Sulejmana v septembru 1532, je bil močno poškodovan tudi grad, takrat so pričeli obnavljati in izpopolnjevati ter dodatno utrjevati mestne utrdbe in je stolp zamenjala nova obrambna arhitektura – bastija. Klinasta štirikotna bastija, ki je nastala v letih 1556–1562 je nadomestila leta 1557 odstranjen prvotni vogalni stolp. Nastala je po vzoru svoje sestrške, osem let starejše, Mlinarske bastije v Fürstenfeldu. Prikaz njenega nastajanja in njene stavbne strukture sodi k opisu mestnega gradu, katerega del je leta 1751 tudi postala. Bastija je masivna zgradba s poševnimi zidovi iz rezanega in lomljenega kamna, ki jih pri vrhu obroblja paličasto oblikovan zidec. Po letu 1601 so bolj ali manj predelali in zgradili štiri grajske stolpe z zvonastimi strehami, ki so stali na vogalih grajskega poslopja. Viri omenjajo, da so italijanski gradbeniki delali na obzidju že v štiridesetih letih 16. stol. Mesto Maribor je na ta način dobilo sodobne renesančne utrdbe, ki so mesto varovale pred turškimi vpadi. Mariborska bastija še danes kaže značilnosti utrdbene arhitekture 16. stol. ter je masivna zgradba. Ploščad bastije, namenjena za topove in posadko, je obdajala vrsta strelnic, ki so bile tudi v zidovju kazemate, pokrita pa je bila s plitko streho. Grafika v Vischerjevi knjigi gradov nam nazorno pokaže bastijo okoli 1681, ko se je očitavala v silueti gradu v vsej razsežnosti. Odkar so zasuli mestni jarek, ki je obdajal obzidje, je videti bastija mnogo nižja, z dozidavo nadstropja za stanovanjske namene leta 1751 pa je izgubila tudi znaten del svojega utrdbenega značaja.

3.2.2. Loretanska kapela

Za najbogatejše se šteje gradbeno obdobje med leti 1655–1670. Tedaj so prizidali loretansko kapelo, ki je v osnovnih značilnostih posneta po vzorcu cerkvice Santa Casa v Loretu (1655–1661). Pozneje so kapelo prek oratorija povečali z galerijami. Ureditev kapele pa so verjetno povsem zaključili šele za njeno posvetitvijo leta 1661. Sezidati jo je dal grof Jurij Khisl, posvetitev pa je opravil škof Frančišek Maksimilijan Vaccani. Kakor mnoge kapele loretanskega tipa v naših krajih, tudi mariborska posnema italijanski vzor – Santa Casa v Loretu pri Anconi – samo v glavnih obrisih. Če smemo verjeti grafiki iz Vischerjeve knjige gradov, je bil prvotni videz kapele nekoliko drugačen in bi sedanji celo utegnili nastati šele v 18. stol. Notranjost kaže običajne značilnosti loretanskih kapel: temačen, banjasto obokan in neometan prostor s freskami prizorov iz Marijinega življenja in svetniških legend, z mrežo pregrajen prezbiterij in nišo s kipom Črne Marije z detetom. Zanimiva sta visoka svečnika debela kakor deblo, iz sredine 17. stol. Slogovne značilnosti tega časa kaže tudi Marijina plastika v niši, ki jo okvirja starejša hrustančasta in mlajša cvetlična ornamentika. Oltar sestavljata trebušasto oblikovana menza in tabernakeljski nastavek. Mlajša rokokojska ornamentika in plastike angelov na volutastih zaključkih tabernaklja pričajo o delu domače kiparske delavnice. Po letu 1727 vzidan oratorij je bil namenjen grajski družini, medtem ko so kapelo, v kateri so smeli opravljati maše, lahko obiskovali tudi meščani.

Slika 4: Loretanska kapela

(www.pigac.si)

3.2.3. Šestkotni stolpiči

Mariborski grad je dobil ob koncu 16. stol. na vogalih gradu štiri vitke šestkotne stolpiče, od katerih se je ohranil samo eden, ta stolpič pa je hkrati z južno stranico gradu predstavljal glavno značilnost zgradbe. Ta stolpič je gotskega izgleda in je značilen predstavnik nemške renesanse. Gradili so se sloki stolpiči in nemška renesančna pročelja. Takšnih gradenj pa je bilo na Štajerskem v tistem času veliko.

3.2.4. Grajski prostori

Razporeditev grajskih prostorov na koncu 17. in v začetku 18. stol. je še precej nejasna, predvsem zaradi posplošenih opisov namena prostorov. Verjetno je bila leta 1690 v prvem nadstropju južno od slavnostne dvorane čajnica in poleg drugih manjših prostorov še dve sobi, opremljeni s slikami. Severno od slavnostne dvorane pa naj bi bila stara čajnica in poleg večjega števila sob tudi grofova soba. V srednjem nadstropju ali so bili prostori za služinčad; med prostori za služinčad je bila lekarna, v kateri pa so bili le štirje navadni zaboji in dve mizi. Na koncu tega trakta je bila že zgoraj opisana orožarna. Leta 1728 je bil grad že v posesti družine Brandis. V prvem nadstropju naj bi bila severno od slavnostne dvorane shramba za živila, nato plesna soba, soba s slikami, t.i. družabna soba, grofova soba, dekliški prostori, grofov kabinet ter grofičina kabinet in soba. Južno od slavnostne dvorane naj bi bila poleg drugih prostorov tudi lovska soba.

3.2.5. Viteška dvorana

Osrednji prostor mariborskega gradu je viteška dvorana. Druge sobe so opremljene sorazmerno skromno, zato nas toliko bolj preseneti bogastvo njene opreme. Nad ostenjem, ki ga enakomerno prekinjajo okenske niše, se vzpne žlebasto oblikovan zrcalni strop. Večji del stropa zavzemajo poslikana polja, ta pa obdaja plastična dekoracija v štuku. Ervin Fabrici, ki je leta 1935 proučeval stavbno zgodovino gradu, je pravilno opozoril na vplive italijanske stavbarske in štukaterske umetnosti in hkrati tudi na vplivne primesi severa. Gre za zgodnje baročne oblike, kot jih srečujemo v naših krajih v drugi polovici 17. stol. in ki so se pri nas udomačile predvsem po zaslugi italijanskih umetnikov. Viteško dvorano krasijo številni portreti štajerskih fevdalcev iz 17. in 18. stol., viteški oklepi, sulice in helebarde. Največ je pohištva iz obdobja baroka in rokokoja, iz tega časa so tudi mnoge slike. Glavni reprezentančni pečat pa je vtisnila stavbi ureditev viteške dvorane v sedemdesetih letih 17. stol. Je mnogo bolj bogato opremljena kot druge grajske sobane. Nastala je pred letom 1680 tako, da so polovico prvotne etaže dvignili na račun podstrešja. Nad njenim ostenjem, ki ga prekinjajo dve vratni in šest

okenskih niš, se bodi globok zrcalni strop. Večino stropa zasedajo poslikana polja, ki jih obdaja plastična dekoracija, polna bujne akantove ornamentike ter spletov iz cvetja in sadja. Tako oblikovan strop jasno kaže na italijanske stavbarske in štukaturne vzore, hkrati pa tudi na vplive s severa.

3.2.6. Stopnišče gradu

Grajsko stopnišče, zgrajeno po številnih srednjeevropskih vzorih med letoma 1747 in 1749, je nastalo kot slavnostni dostop v osrednji grajski prostor, pravkar opisano viteško dvorano. Če se je z viteško dvorano razpel zgodnji barok, je z grajskim stopniščem izzvenel še zadnji akord tega sloga – rokoko. Gradnjo stopnišča so nedvomno narekovale praktične potrebe, nič manj pa ni pri tem soodločal tudi reprezentančni, estetski nagib. Po vzoru številnih srednjeevropskih dvorcev in palač, so si tudi mariborski graditelji zamislili slavnostni dohod k osrednjemu grajskemu prostoru – viteški dvorani. Obokano vežo nad vhodom krasita aliančna grba plemiških družin Brandis in Trautmannsdorf. Dvoramno stopnišče spremlja kamnita ograja v obliki prepletenih pasov in školjčnih motivov, stene pa krasijo bogate rokokojske vitice in kartuše. Najpomembnejši okras stopnišča pa je njegova plastika. Notranjost stopnišča je torej nadvse pestra. Mnogovrstnosti motivike ustreza živahnost ornamenta, svoje pa prispeva tudi nemirna svetloba, ki lije v prostor skozi visoka okna. Gre za premišljeno oblikovan rokokojski ambient. Konkavno razgibano ostenje vzbuja vtis prelivajoče se prostornine. Obenem je igrivost njegove arhitekture ublažila geometrijo zahodne grajske stranice ter ji skupaj z dvoriščem, dala videz udobne rezidence. Z gradnjo stopnišča se nam je predstavila tudi vrsta pomembnih, čeprav tujih in anonimnih umetnikov. Dognana arhitektura daje slutiti veččega stavbarja, pa tudi ob stopniščni plastiki se oziramo za avtorjem med vodilnimi baročnimi kiparji na Štajerskem.

3.2.7. Čajnica

Čajnica je oznaka za prvo od sob glavnega trakta, v kateri je bila ob koncu 17. stol. verjetno res čajnica. V 19. stol. so jo uporabljali kot biljardnico, danes pa je z vstavljenno steno razdeljena na večji vzhodni in manjši zahodni del; slednjega bogatijo freske, ki so v 19. stol. bile še vidne, a so jih pozneje prebelili, ob obnovi leta 2006 pa restavriral in ob tem ugotovili, da so bile z vstavljenno steno prekinjene. Gre za dekorativno slikarstvo s kitajsko motiviko, ki je ustvarjala lahko vzdušje zgodnjega rokokojskega razpoloženja iz 1. tretjine 18. stol. Stene členi sedem še ohranjenih, bogato okvirjenih polj. Polja, razen obeh manjših, v severozahodnem kotu napolnjujejo skicirani prikazi skupin Kitajcev: eni se igrajo z igralnimi kartami, drugi vadijo preskoke, tretji igrajo nekakšen badminton, četrti so zaposleni z raznimi glasbili, od pete skupine

ni zaradi prepleska ohranjenega ničesar, od šeste pa je zaradi vstavljenе stene ohranjen le igralec na dolgo piščal.

3.2.8. Grajska klet

Spodnja etaža glavnega trakta, nekdanja grajska klet, ki so jo v južni polovici od začetka 20. stol. uporabljali v gostinske namene, pred prvo svetovno vojno kot gostilno in po njej kot restavracijo, je svojo prvo poslikavo dobila leta 1921, ko je to delo opravil mariborski slikar Viktor Cotič, drugo pa leta 1940, ko je mestna občina zanjo pridobila Mateja Sternena, enega vodilnih slovenskih slikarjev, ki je prav takrat opravljal restavratorska dela v viteški dvorani. Freske, ki kompozicijsko niso vezane na arhitekturo in tudi ne med seboj, so motivno raznolike, vendar vsebinsko in pomensko smiselno uglasene, saj se vežejo izključno na predstavitev Maribora in njegove okolice. Med drugo svetovno vojno so delno prebelili freske in vsa spremljajoča slovenska besedila. Freske so pomemben umetnostni detajl v bogati zakladnici gradu.

Teh pet stoletij družita grad in mesto ob Dravi dobra in zla usoda. Dobršen del mariborske zgodovine je tako ali drugače povezan z gradom. Skupaj z mestom je grad preživel mnoge težke ure, ko so Maribor oblegali Ogrji, ko ga je svojo vojsko napadel sam Sulejman II., ko so mesto uničevali veliki požari, in slednjič tudi v drugi vojni, ko je Maribor trpel pod težo bombnih napadov. Sam nastanek gradu je tesno povezan z lego samega mesta Maribor. To je področje, kjer sta se križali dve prometnici, cesta in reka. Zgradba kot taka je v stoletjih doživela mnogo dozidav in prezidav in je do danes izgubila dobršen del svoje prvotne oblike, saj je ostala brez glavnega in največjega dvorišča. Grad je bil nekoč mnogo večji, njegovo dvorišče z gospodarskimi poslopji se je širilo v smeri proti zahodu do današnje Tyrševe ulice. Leta 1938 ga je odkupila mestna občina in v njem uredila Pokrajinski muzej Maribor.

V njem si lahko ogledamo:

1. Arheološko zbirko, ki hrani izkopanine tudi iz kamene dobe, npr. kamnite sekire, sulice, nakit, noži, posode...

Zraven vsega tega, lahko izveš tudi veliko zanimivosti, kot je ta, da so ljudje v bronasti dobi verjeli v življenje po smrti. Mrtve so upepelili in pepel shranili v žare. Ženskam so dali zraven nakit, moškim pa orožje. To so kasneje našli arheologi in sedaj je na ogled v muzeju.

2. **ETNOLOŠKA ZBIRKA** prikazuje način življenja ljudi v naši domači pokrajini. Na ogled so izdelki lončarjev, orodja, makete kmečkih hiš, slamnati izdelki, slike, pustne maske in še veliko zanimivega.
3. **KOSTUMSKA ZBIRKA** hrani razkošna oblačila grajskih gospodičen, različne modne dodatke, moške lasulje in še veliko drugih stvari.
4. **POHIŠTVENA ZBIRKA**, ki vsebuje pohištvo iz štajerskih gradov in dvorcev. Zanimivo pa je, da ni ohranjen niti en kos pohištva iz mariborskega gradu.
5. **ZBIRKA GLASBIL** hrani več kot 30 glasbil največjih mojstrov z Dunaja, Graza in Linza. Velja za drugo največjo v Sloveniji.
6. **NUMIZMATIČNA ZBIRKA** zajema več kot 20.000 novcev in bankovcev.
7. **OBRTNA ZBIRKA** prikazuje simbole in izdelke mariborskih obrtnikov.
8. **V LEKARNIŠKI ZBIRKI** lahko vidimo staro lekarniško pohištvo, posode in laboratorijsko opremo. Je najpomembnejša v državi.
9. **MARIBORSKA ZBIRKA** prikazuje podobo gradu v preteklosti, različne slike, fotografije in simbole mesta.

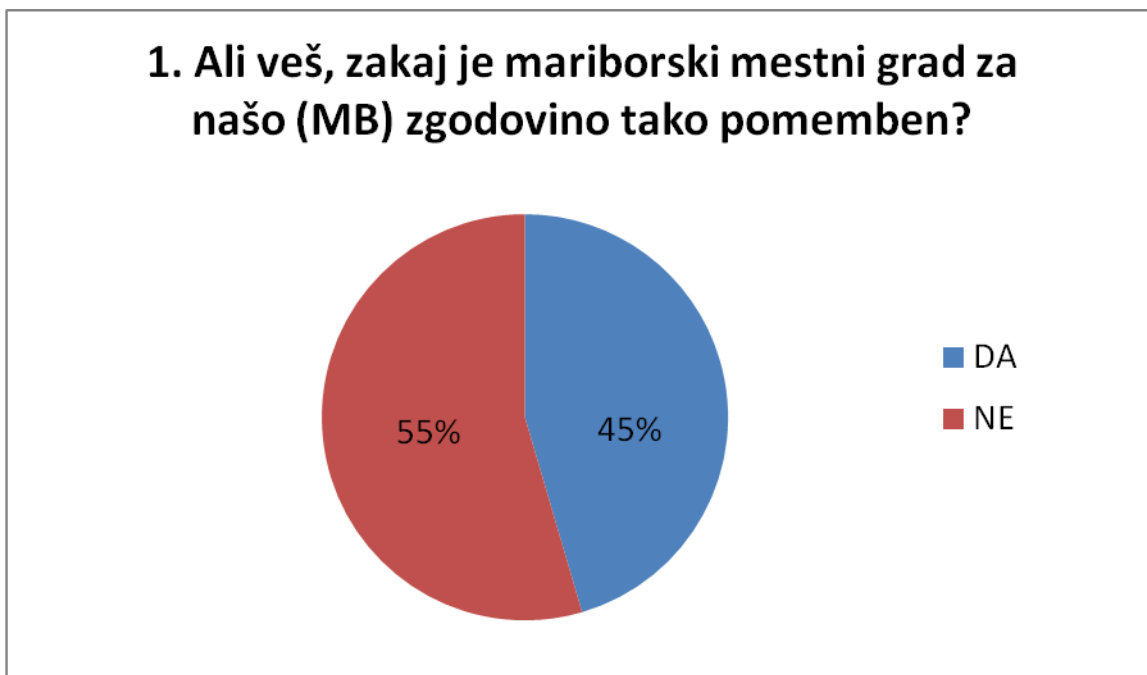
RAZISKOVALNI DEL

V tem delu sem se odločila za izvedbo ankete. Izpolnjevali so jo učenci od 6. do 9. razreda, ker me je zanimalo kako dobro poznajo oba mariborska gradova in s tem tudi našo (mariborsko) zgodovino. Vseh skupaj je bilo anketiranih učencev.

1. ŠESTI RAZRED

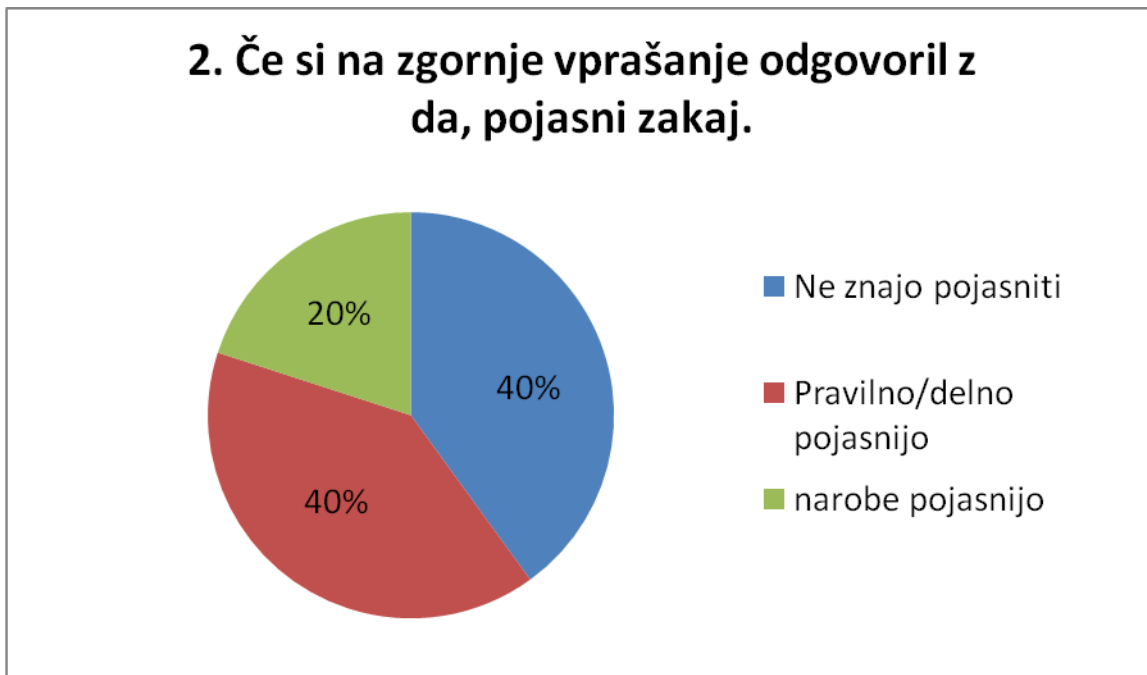
Ankete je smiselno izpolnilo 11 šestošolcev.

1.1 Graf 1

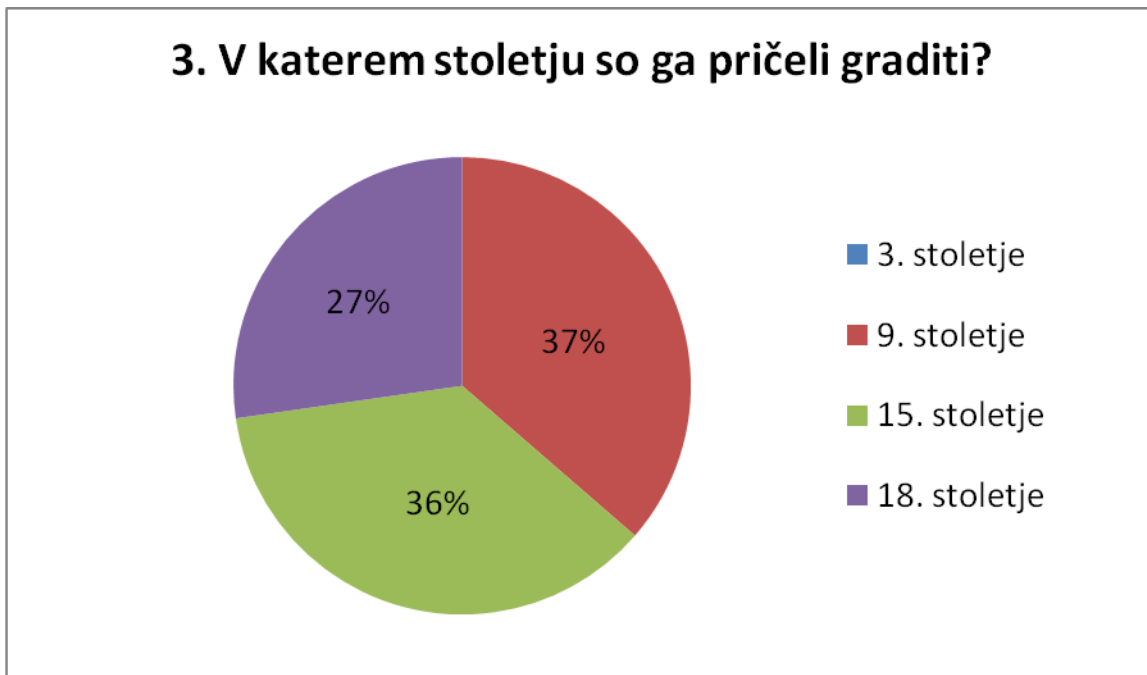
Prvo vprašanje se mi je zdelo osnova celotne ankete in presenetilo me je, da kljub majhnemu številu smiselno izpolnjenih anket, večina ni vedela, da je mariborski mestni grad pomemben za zgodovino Maribora.

1.2 Graf 2

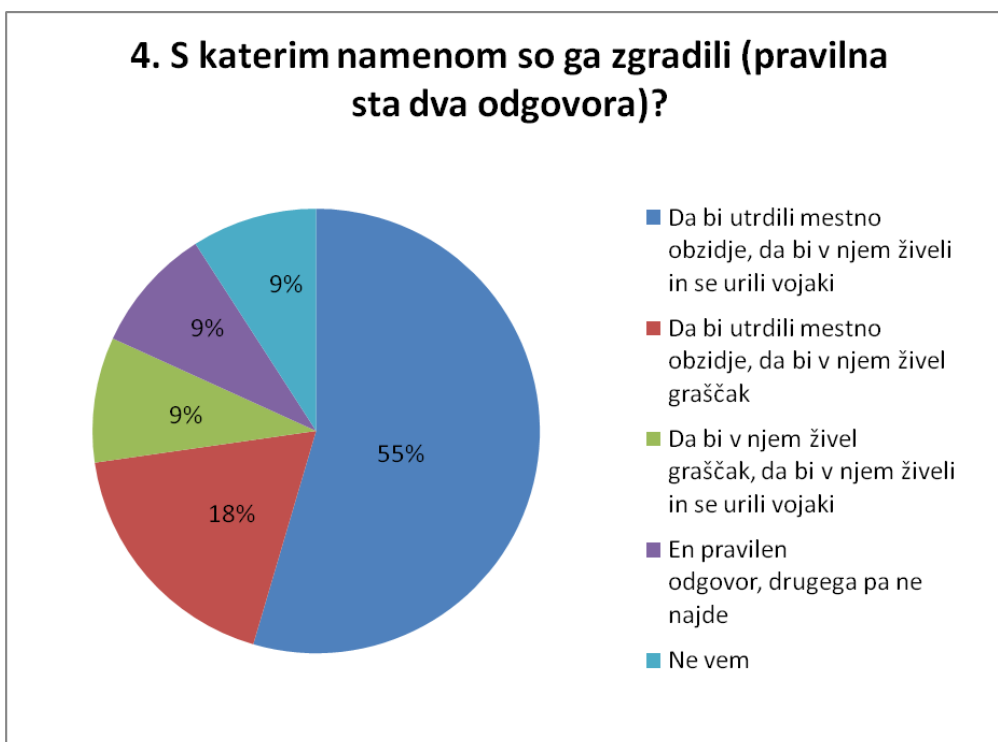
Ugotovila sem, da 40% učencev, ki vedo, da je mariborski mestni grad pomemben, tega ne zna pojasniti, kar je pa vseeno boljše od tistih, ki se pomembnosti gradu sploh ne zavedajo. Prav toliko učencev pa je zadelo bistvo vprašanja (da je bil del mestnega obzidja in so se tako branili pred Turki itd.) in je nanj odgovorilo pravilno, ali pa so bili vsaj blizu pravilnemu. Le 20% nima pravilne predstave o uporabi gradu.

1.3 Graf 3

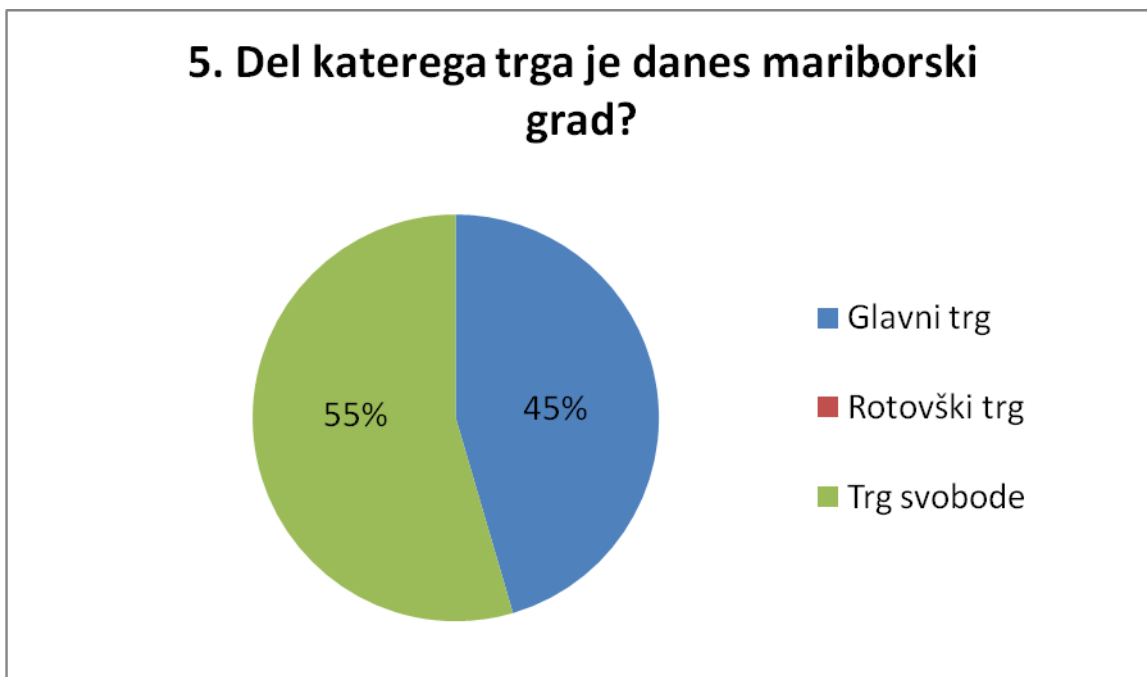
Zanimivo je, da noben učenec ni pomislil, da so grad pričeli graditi v 3. stoletju, kar je pohvalno. Iz anket pa je razvidno, da so se odločali predvsem med 9. in 15. stoletjem in čeprav je 9. malce prevladalo, je lepo, da jih toliko ve, da so grad začeli graditi v 15. stoletju. Za 18. stoletje se je odločilo 27% učencev.

1.4 Graf 4

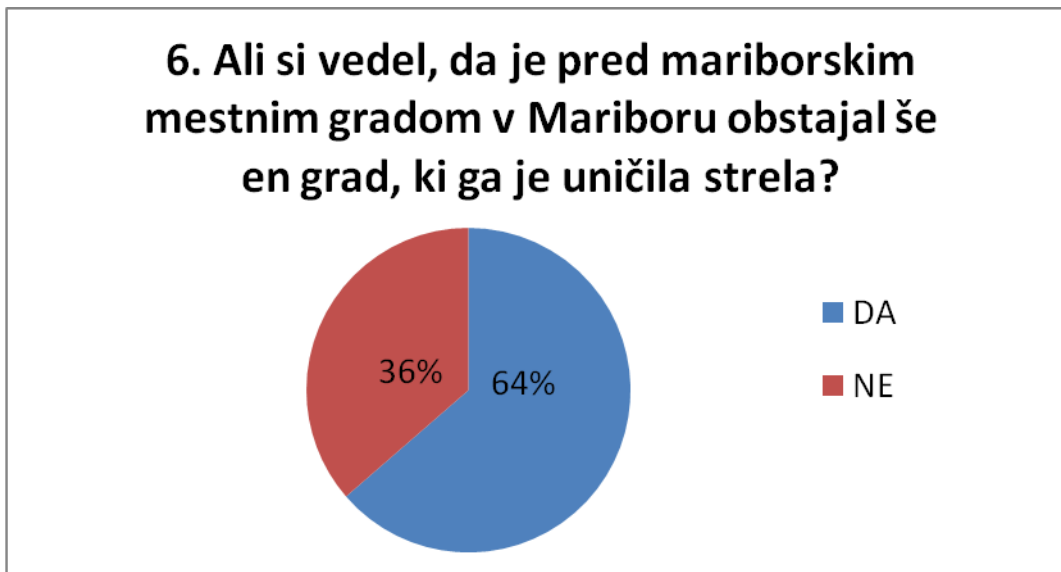
Ugotovila sem, da je več kot polovica učencev odgovorila pravilno, kar je zelo pohvalno. Nekaj učencev pa je našlo samo en pravilen odgovor drugi pa je bil napačen. Večina je izbrala odgovor »da bi utrdili mestno obzidje« in »da bi v njem živel graščak« nekateri pa so izbrali kombinacijo »da bi v njem živeli in se urili vojaki« ter prav tako »da bi v njem živel graščak«. 9% učencev je našlo samo en pravilen odgovor, drugega pa niso našli, prav toliko pa jih ni obkrožilo ničesar oz. so izbrali možnost »ne vem«.

1.5 Graf 5

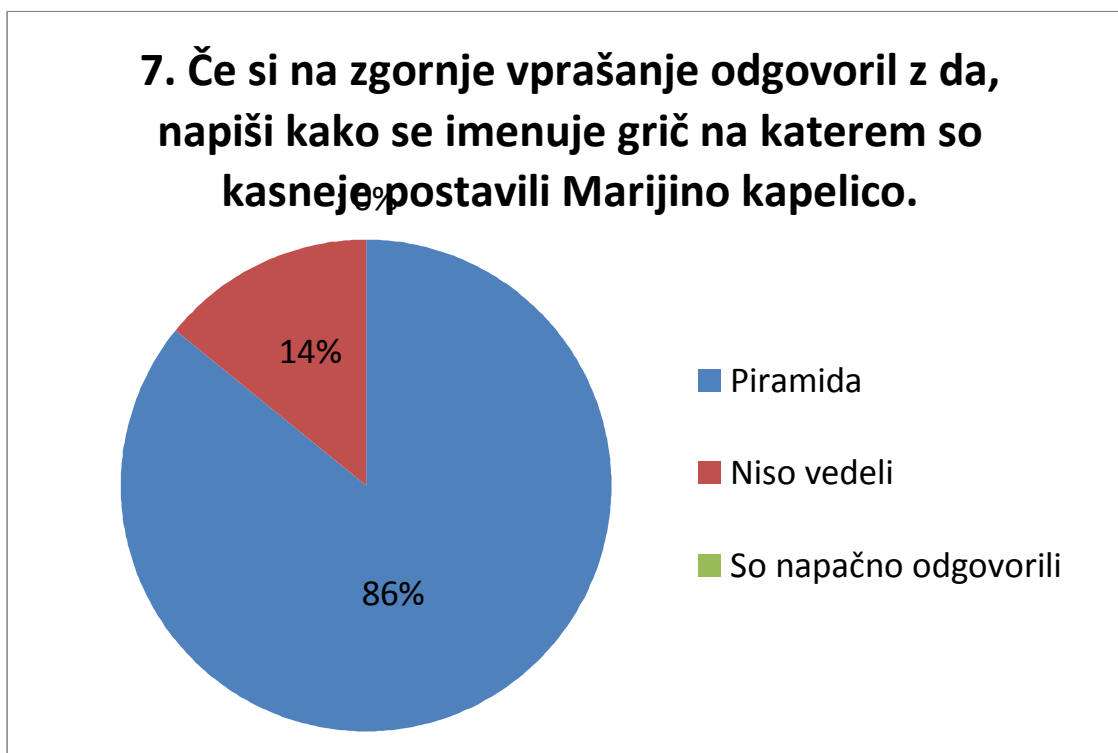
Zdi se mi, da zelo veliko učencev ne pozna naših trgov in vejo, da je grad del trga svobode. Odločali so se med Glavnim trgom in trgom svobode in je na srečo prevladal pravilni odgovor. Zanimivo pa je, da na Rotovški trg vendarle niso pomislili.

1.6 Graf 6

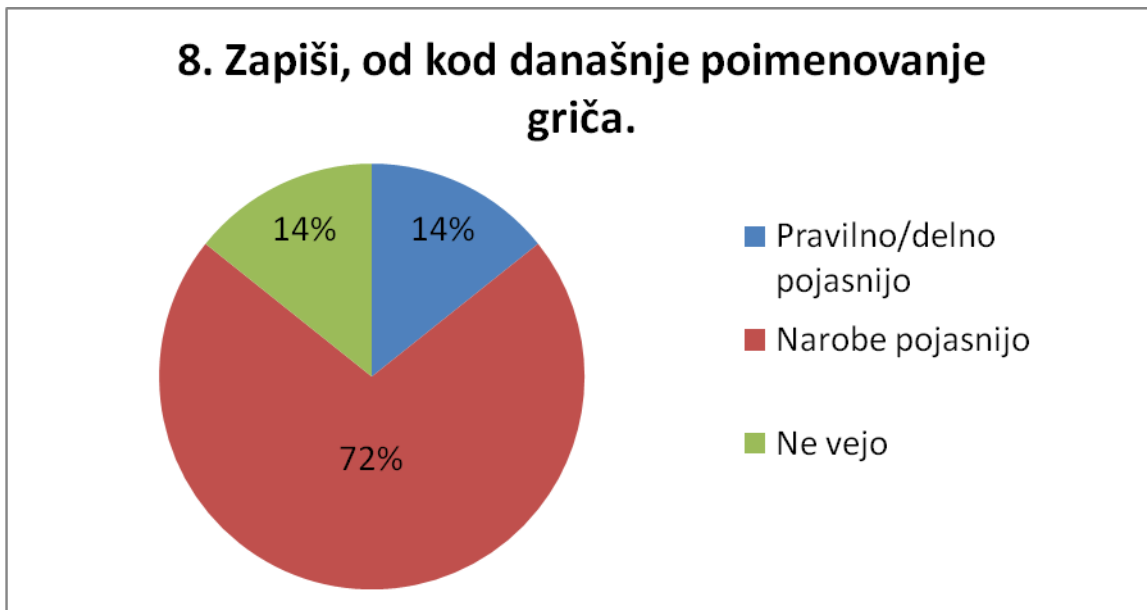
Pohvalno je, da večina učencev ve, da sta v mariborski zgodovini obstajala dva gradova.

1.7 Graf 7

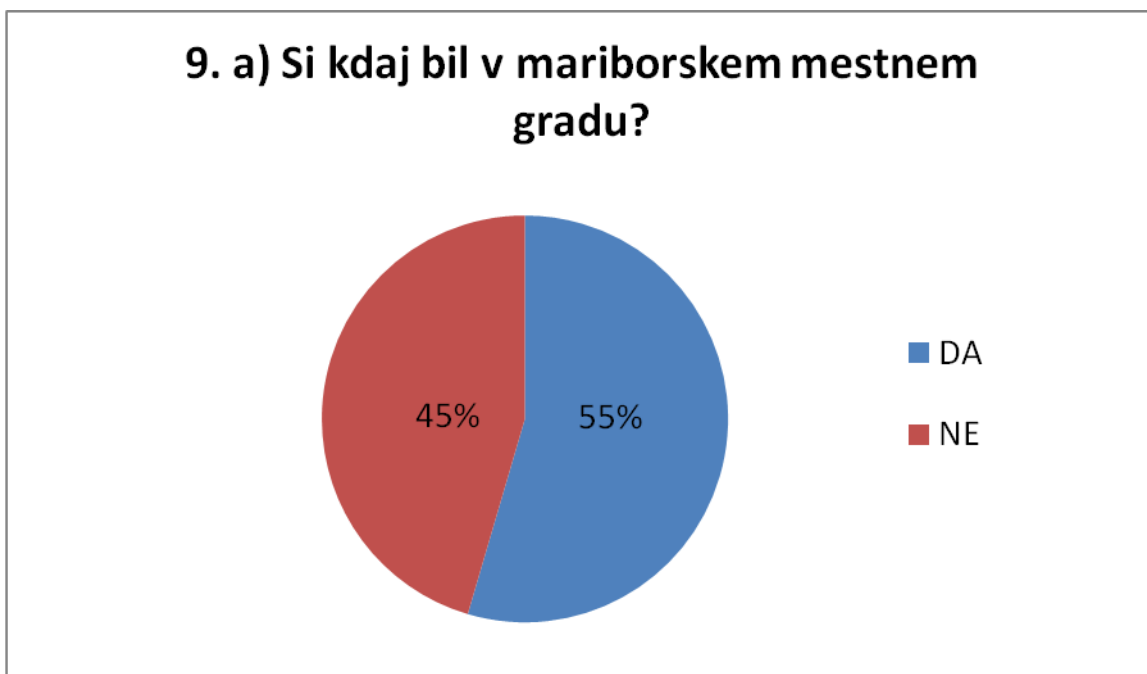
Velika večina učencev, razen enega, je vedela, da se ta grič imenuje Piramida. Napačnih odgovorov ni bilo.

1.8 Graf 8

Zanimivo je kako si učenci predstavljajo izvor imena. Velika večina je napisala, da je to zaradi njegove oblike, kar pa ni pravilno. Ko so grad porušili so na njegovem mestu iz ostankov zgradili piramido (po kateri ima grič ime), ki pa jo je kasneje uničila strela. Zato so tam leta 1821 gradu v spomin zgradili Marijino kapelico.

1.9 Graf 9a

2.0 Graf 9b

Pri teh odgovorih se mi je zdelo zanimivo predvsem to, da je več učencev obiskalo mestni grad, kot pa Piramido. Vendar v to ne moremo biti povsem prepričani, saj je možno, da so na njej že bili, a je v prejšnjih vprašanjih niso videli kot pravičen odgovor na vprašanja.

2. SEDMI RAZRED

Ankete je smiselno izpolnilo 25 sedmošolcev.

2.1 Graf 1

Glede na število anketiranih je tistih, ki vejo, da je grad pomemben premalo. Mislim, da bi se v sedmem razredu njegove pomembnosti že morali zavedati. Žalostno je, da je tistih, ki to vedo manj kot četrtina.

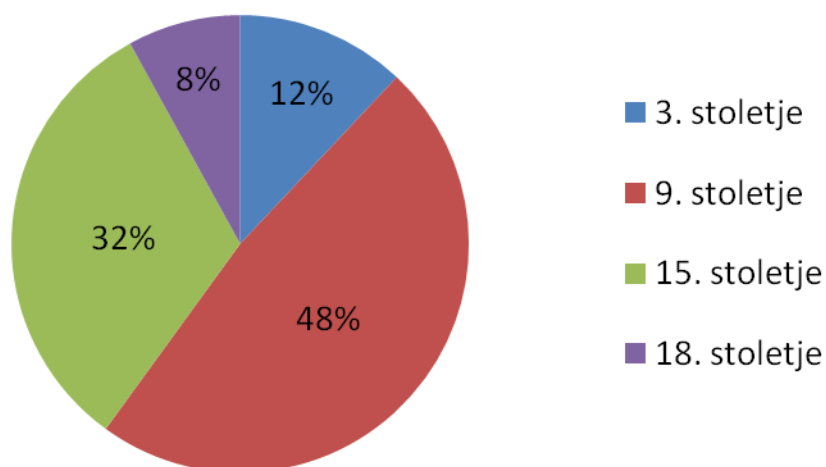
2.2 Graf 2

Kot je bilo tudi pričakovano, polovica tistih učencev, ki so vedeli, da je grad za našo zgodovino pomemben, svojega odgovora ne zna pojasniti. Je pa dobro, da je več kot četrtnina odgovorila smiselno (npr. da bi mesto obranili pred Turki, da je bil kot utrdba...).

2.3 Graf 3

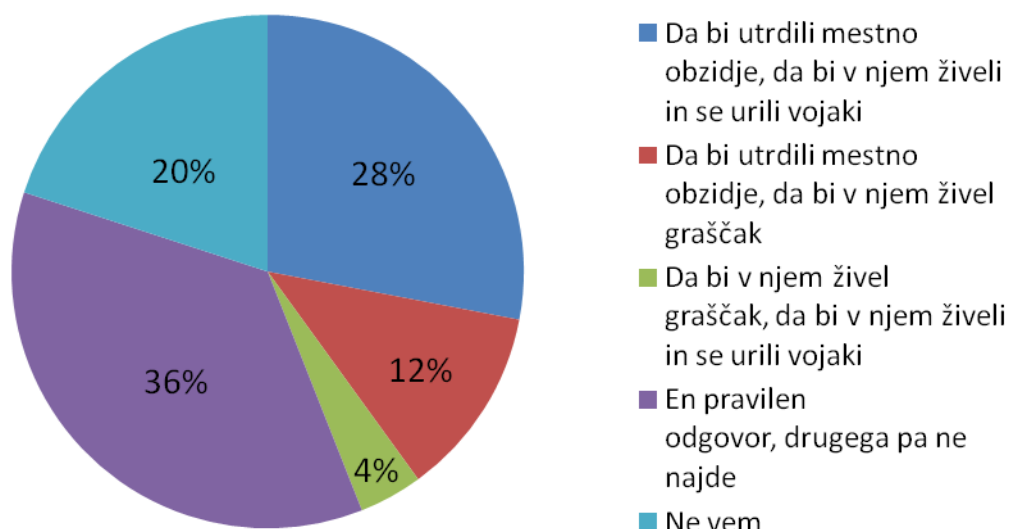
3. V katerem stoletju so ga pričeli graditi?

Pri tem vprašanju so se odločali predvsem med 9. in 15. stoletjem, ampak je 9. vseeno prevladalo. Zdi se mi zelo dobro, da je veliko učencev odgovorilo pravilno. Zanimivo je tudi to, da se je za 18. stoletje odločilo 27% šestošolcev, tukaj pa le 8% učencev sedmega razreda.

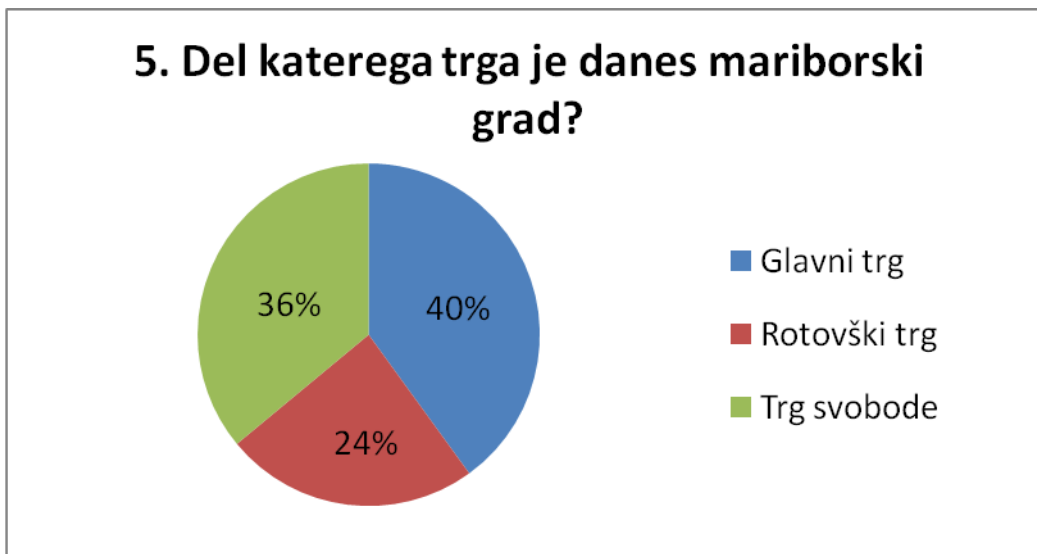
2.4 Graf 4

4. S katerim namenom so ga zgradili (pravilna sta dva odgovora)?

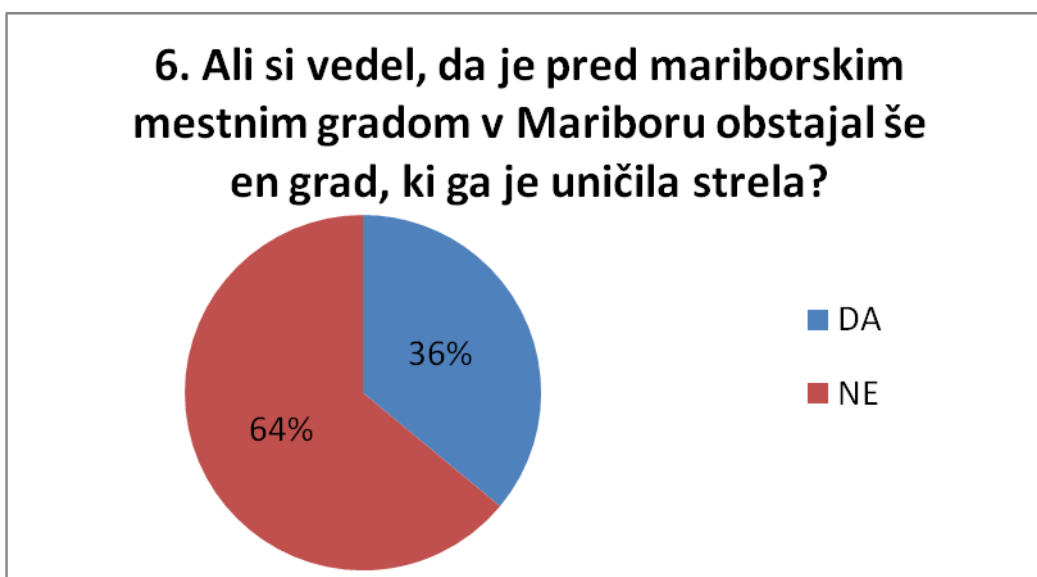
Presenetilo me je, da je večina našla samo en pravi odgovor, drugega pa ne. Največkrat so obkrožili odgovor a) (da bi utrdili mestno obzidje). 28% jih je pravilno odgovorilo, ena petina pa odgovora ni vedela.

2.5 Graf 5

Kot sem ugotovila že prej, učenci ne poznajo mariborskih trgov. Največ se jih je odločilo za Glavni trg, nekateri pa mislijo, da je pravilni odgovor celo Rotovski trg. Trg svobode je izbralo le 36% učencev.

2.6 Graf 6

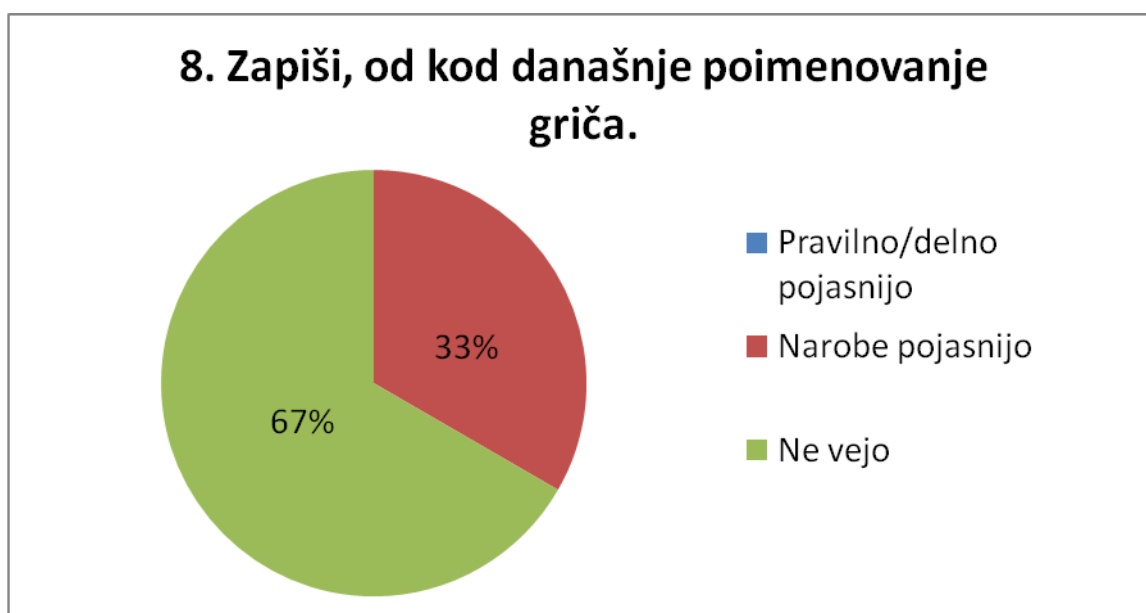
Žalostno je, da več kot polovica učencev ne ve, da je v Mariboru obstajal še en grad. Zanimivo je tudi to, da je večina šestošolcev to vedela.

2.7 Graf 7

Večina tistih, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili z da, je napisala pravilen odgovor-Piramida. 33% učencev tega ni vedelo, napačno pa ni odgovoril nihče.

2.8 Graf 8

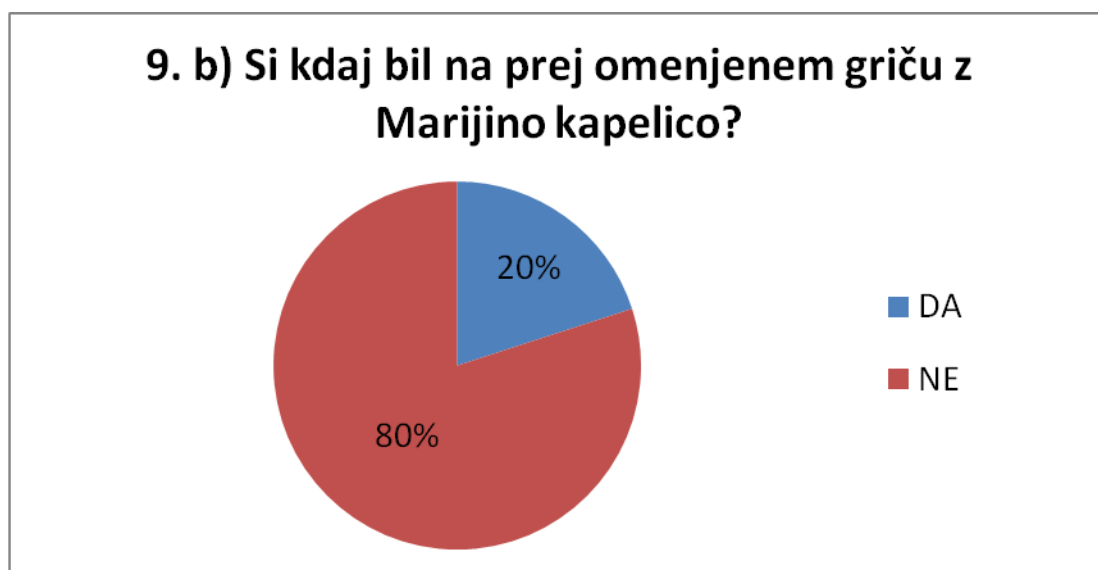

Pri tem vprašanju ni pravilno odgovoril nihče. Več kot polovica ji je napisala, da ne ve, nekateri pa so pisali napačne odgovore kot npr. po obliki, zaradi gradu...

2.9 Graf 9a

3.0 Graf 9b

Tukaj sem ugotovila, da je bilo več učencev v mariborskem mestnem gradu kot pa na Piramidi. Je pa mogoče, da so na njej že bili, a je v prejšnjih vprašanjih niso prepoznali kot odgovor.

3. OSMI RAZRED

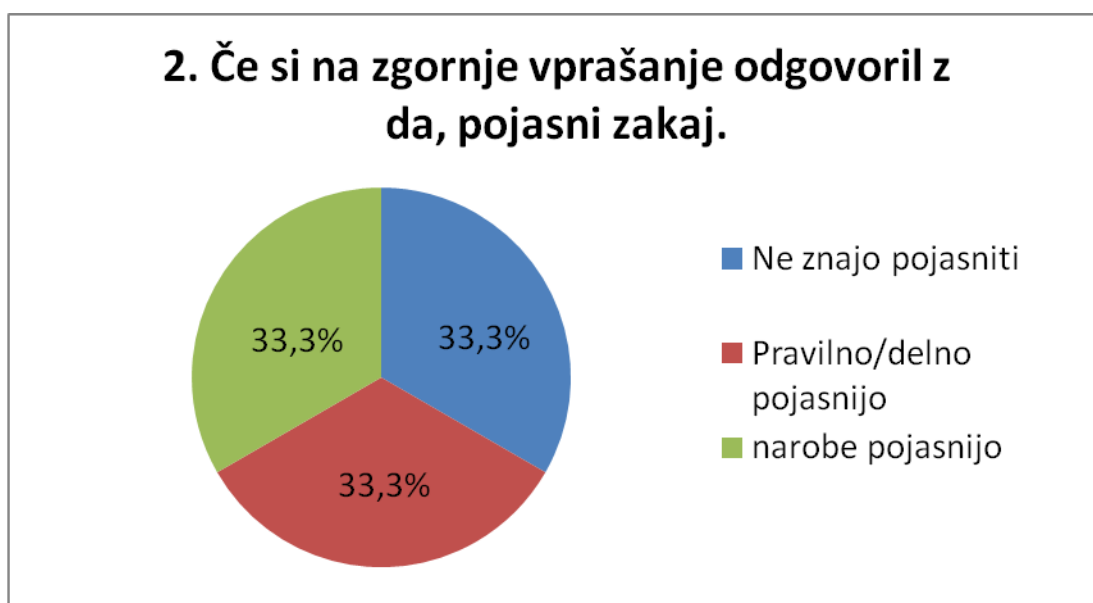
Ankete je smiselno izpolnilo 11 osmošolcev.

3.1 Graf 1

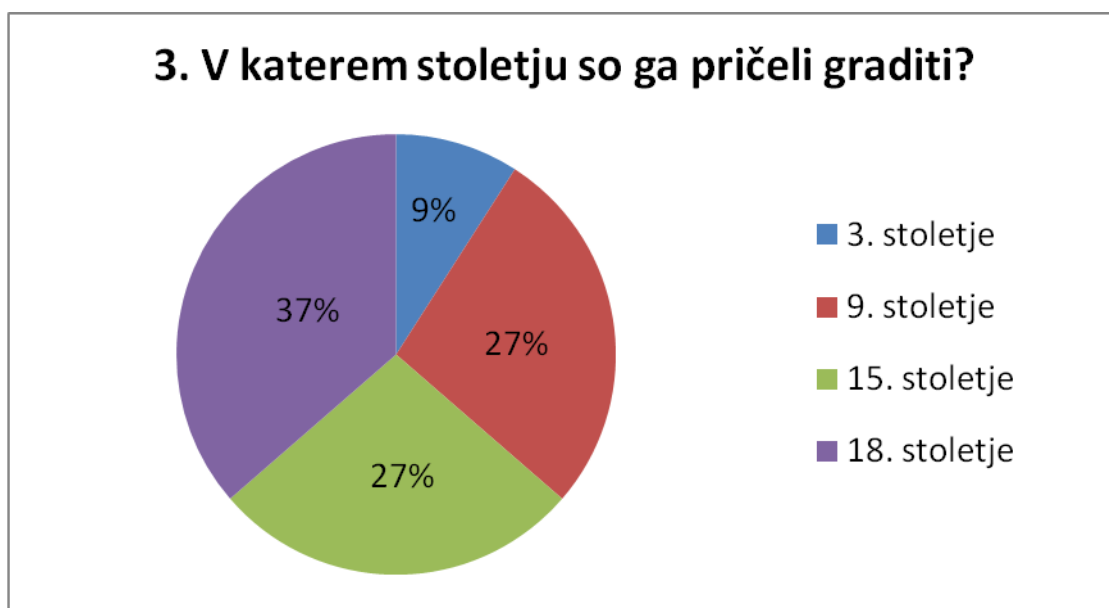
Še dobro, da več kot polovica osmošolcev ve, da je grad pomemben, vendar je žalostno, da v osmem razredu nekateri tega še ne vedo.

3.2 Graf 2

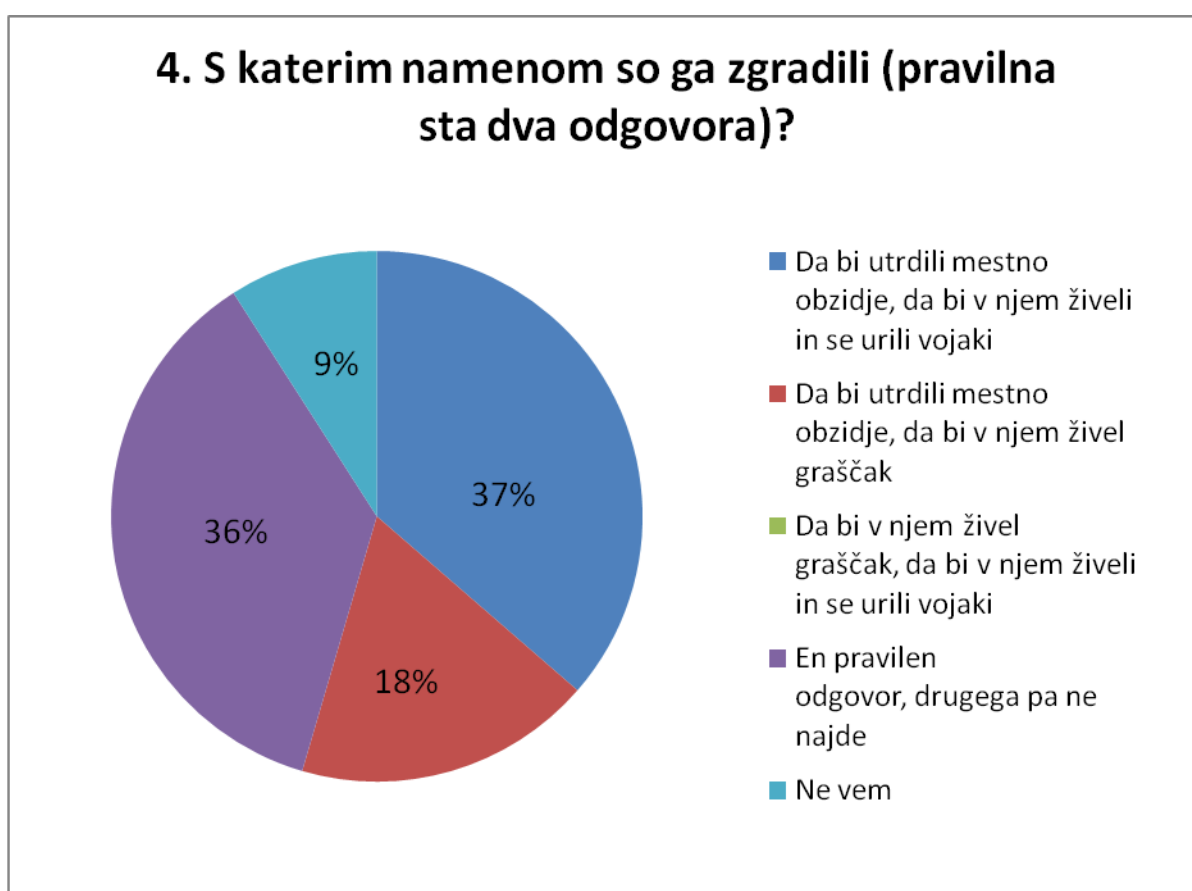
Ena tretjina jih ni znala pojasniti, druga tretjina je odgovorila pravilno (npr. obramba proti Turkom in ostalim...) in zadnja tretjina je odgovorila napačno (npr. v njem je živel grof...).

3.3 Graf 3

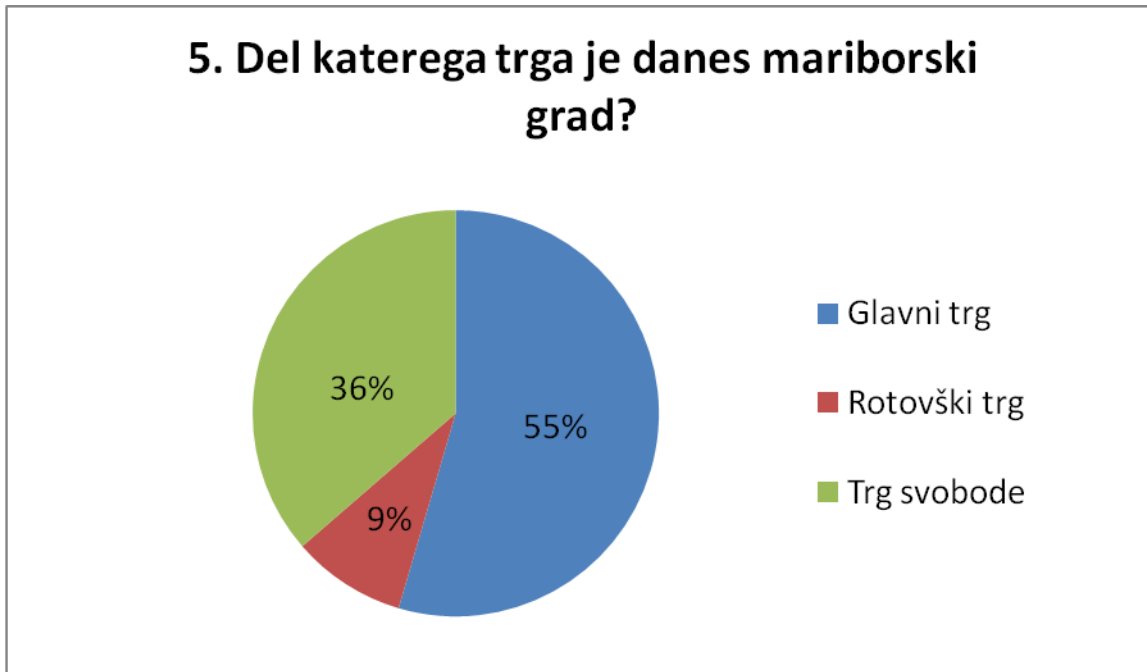
Največ učencev je izbralo 18. stoletje, približno enako pa so se odločali me 9. in 15. stoletjem. Za 3. stoletje se je odločil samo en učenec.

3.4 Graf 4

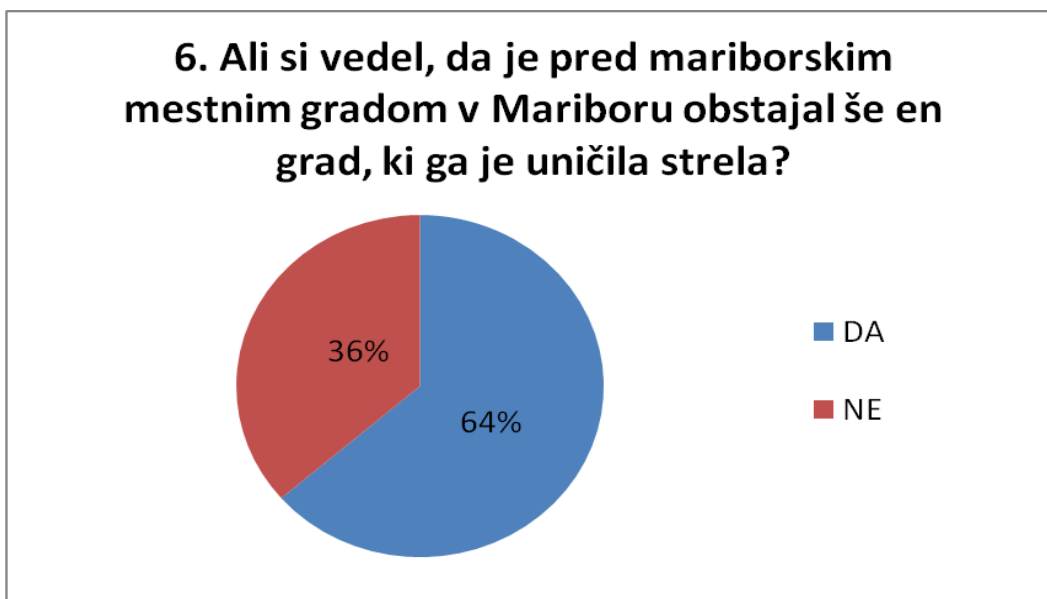
Večina učencev je izbrala pravilna odgovora, le 1% manj pa je našlo samo en pravilni odgovor (največkrat »da bi utrdili mestno obzidje«), drugega pa ne. 9% osmošolcev ni vedelo čemu so grad zgradili.

3.5 Graf 5

Ponovna ugotovitev je, da niti učenci višjih razredov ne poznajo mariborskih trgov. Več kot polovica se je odločila za Glavni trg, Rotovški trg je izbral samo en učenec in 36% osmošolcev je odgovorilo pravilno.

3.6 Graf 6

Zdi se mi zelo pohvalno, da več kot polovica učencev ve, da je nekoč v Mariboru obstajal še en grad.

3.7 Graf 7

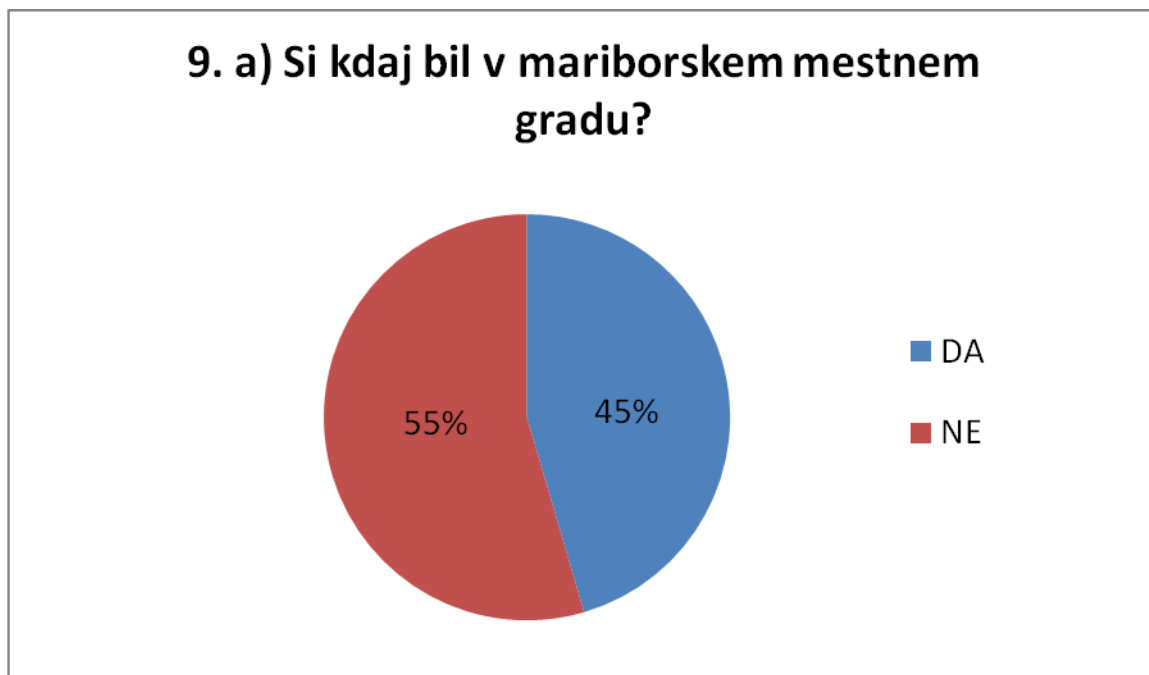
Več kot polovica učencev je odgovorila pravilno, 43% osmošolcev pa tega ni vedelo. Napačnih odgovorov ni bilo.

3.8 Graf 8

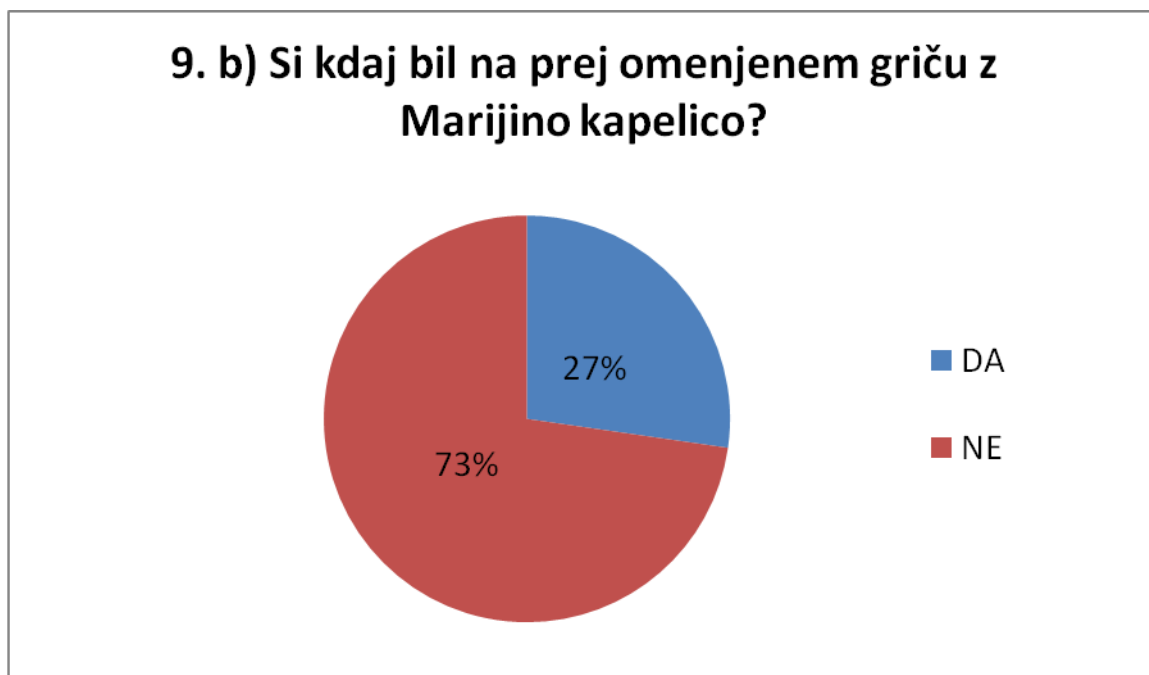

Zelo zanimiva ugotovitev je, da noben učenec ni znal pravilno odgovoriti, napačnih odgovorov pa tudi ni bilo. Vsi so napisali, da tega ne vejo.

3.9 Graf 9a

4.0 Graf 9b

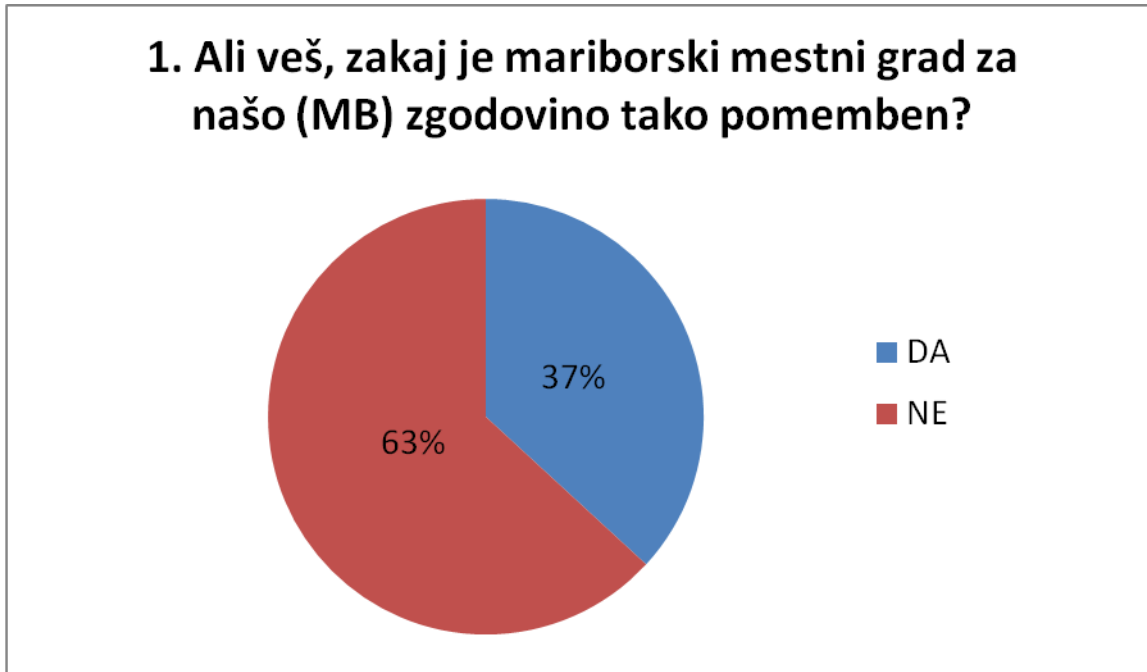

Tako kot pri prejšnjih razredih, je tudi tu večina učencev obiskala mariborski mestni grad, Piramide pa ne. Kot pa sem že prej omenila to ni siguren podatek, saj je možno, da so na njej že bili, a je v prejšnjih vprašanjih niso prepoznali kot odgovor.

4. DEVETI RAZRED

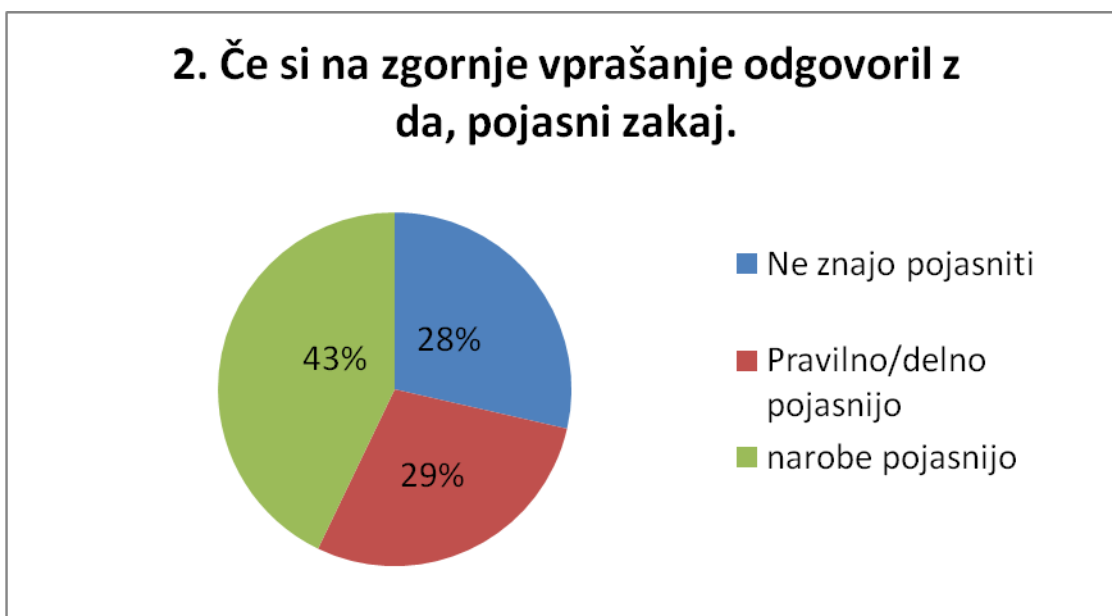
Ankete je smiselno izpolnilo 19 devetošolcev.

4.1 Graf 1

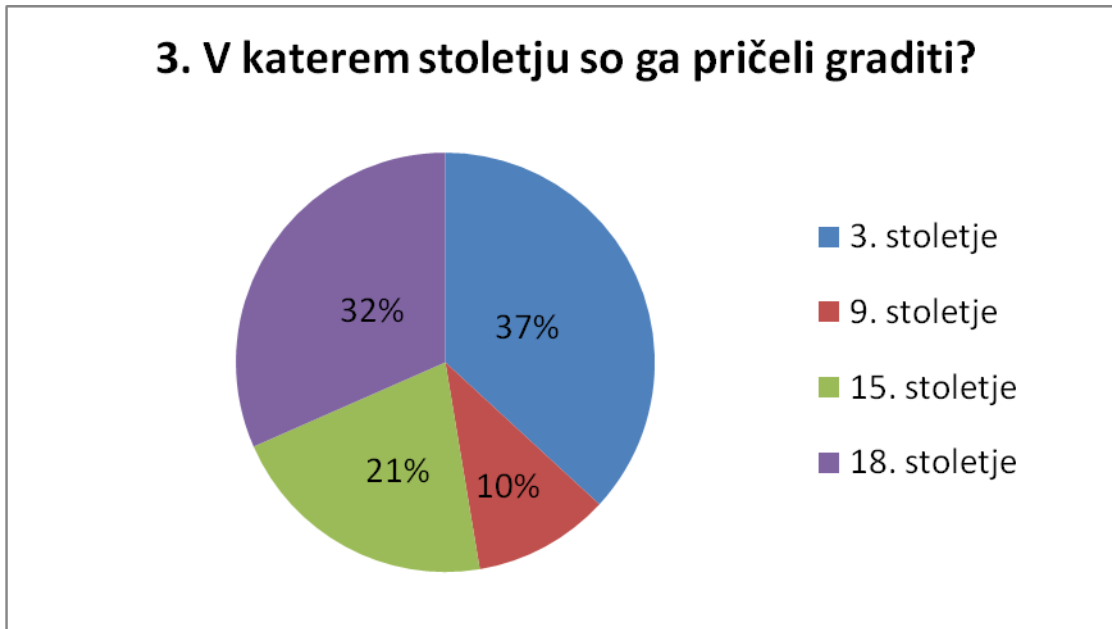
Ti odgovori so me kar presenetili, saj sem mislila, da bo z da odgovorilo več učencev. Tako pa več kot polovica učencev ne ve, da je mariborski mestni grad za našo zgodovino zelo pomemben.

4.2 Graf 2

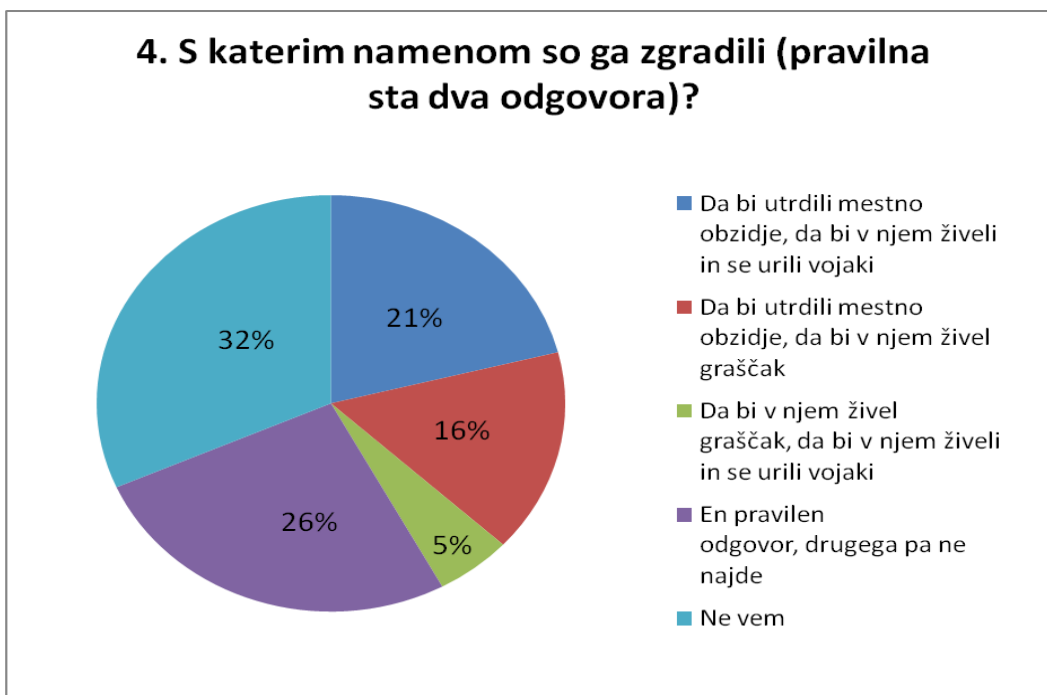
Zanimivo je, da je največ učencev pojasnilo narobe (npr. ker so v njem živeli plemiči...), približno enako število pa je bilo tistih devetošolcev, ki so pojasnili prav (npr. je bil del obzidja...), ali pa niso vedeli pravega odgovora.

4.3 Graf 3

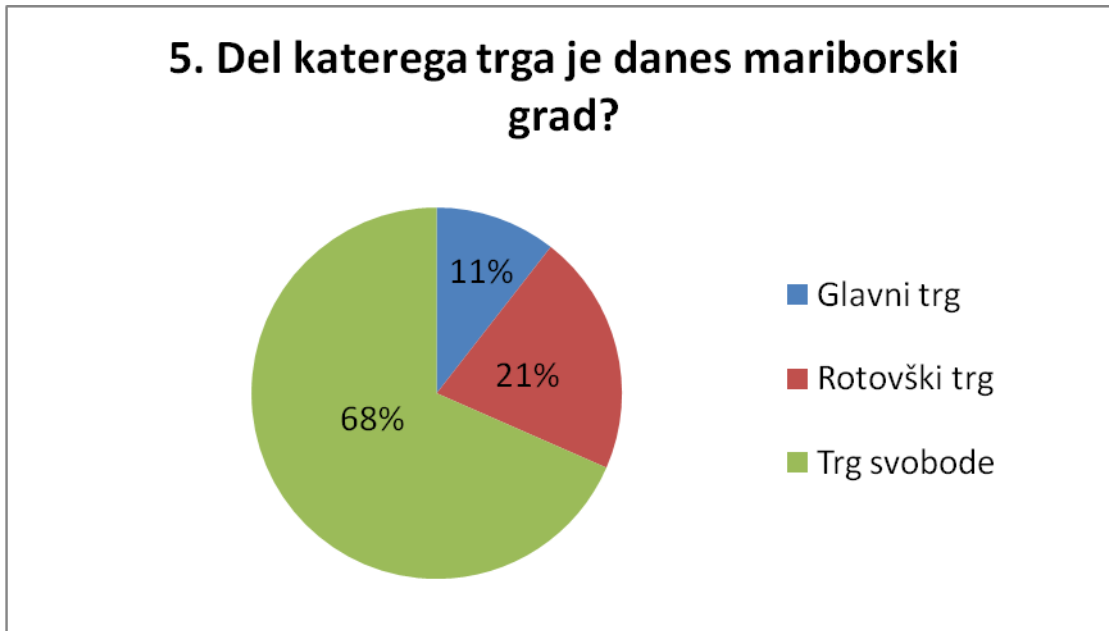
Največ učencev se je odločilo za 3. stoletje, veliko pa jih je izbralo tudi 18. stoletje. Pravilno je odgovorilo le 21% devetošolcev.

4.4 Graf 4

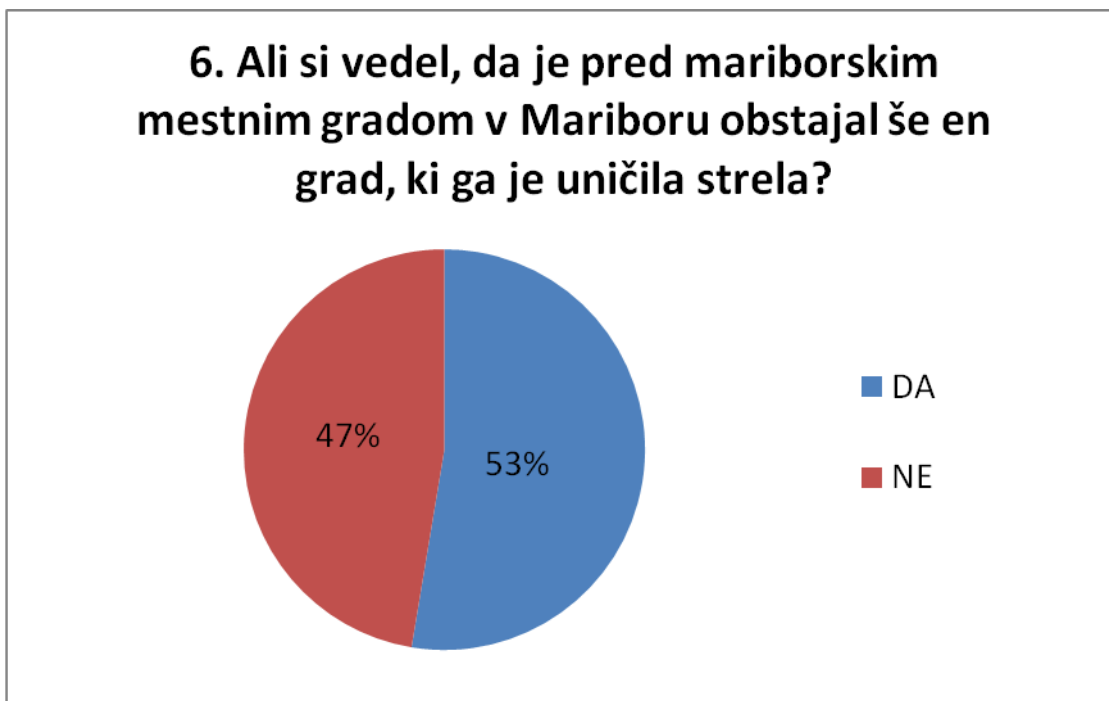
Največ je bilo tistih, ki na to vprašanje niso znali odgovoriti. V bistvu je to kar malo žalostno, saj bi v devetem razredu to že vsaj približno morali vedeti. Veliko učencev je našlo le en odgovor drugega pa ne, pravilno pa je odgovorilo samo 21% devetošolcev.

4.5 Graf 5

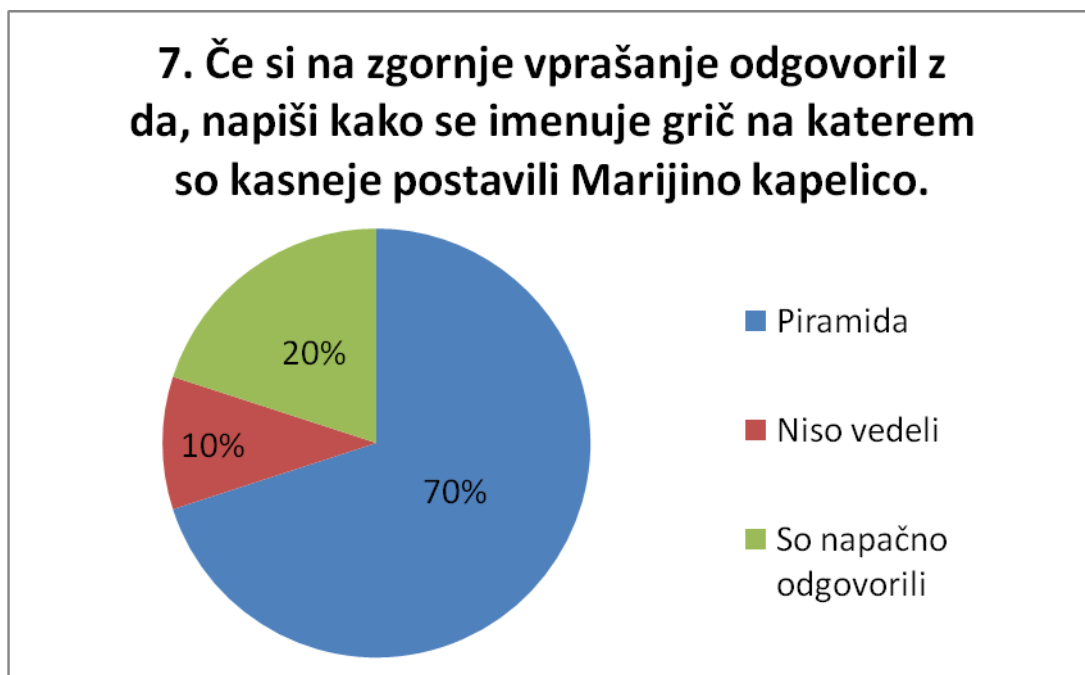
Na srečo se je večina-več kot polovica učencev odločila za Trg svobode, kar je tudi pravilen odgovor. 21% devetošolcev je izbralo Rotovški trg, najmanj oz. 11% pa Glavni trg.

4.6 Graf 6

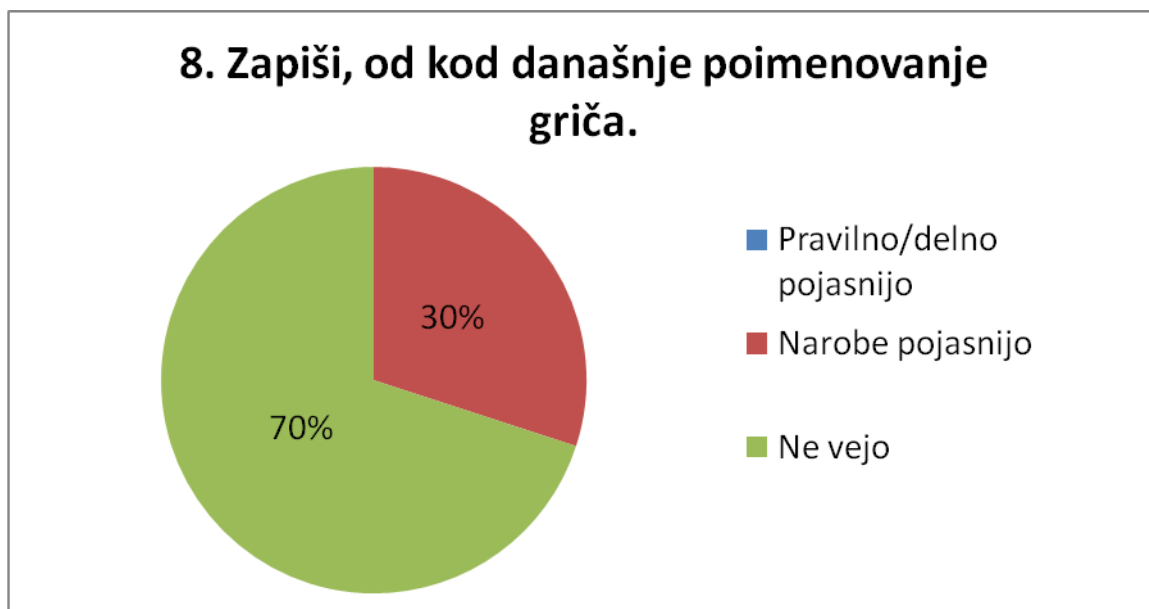
Več kot polovica devetošolcev ve, da je nekoč v Mariboru obstajal še en grad.

4.7 Graf 7

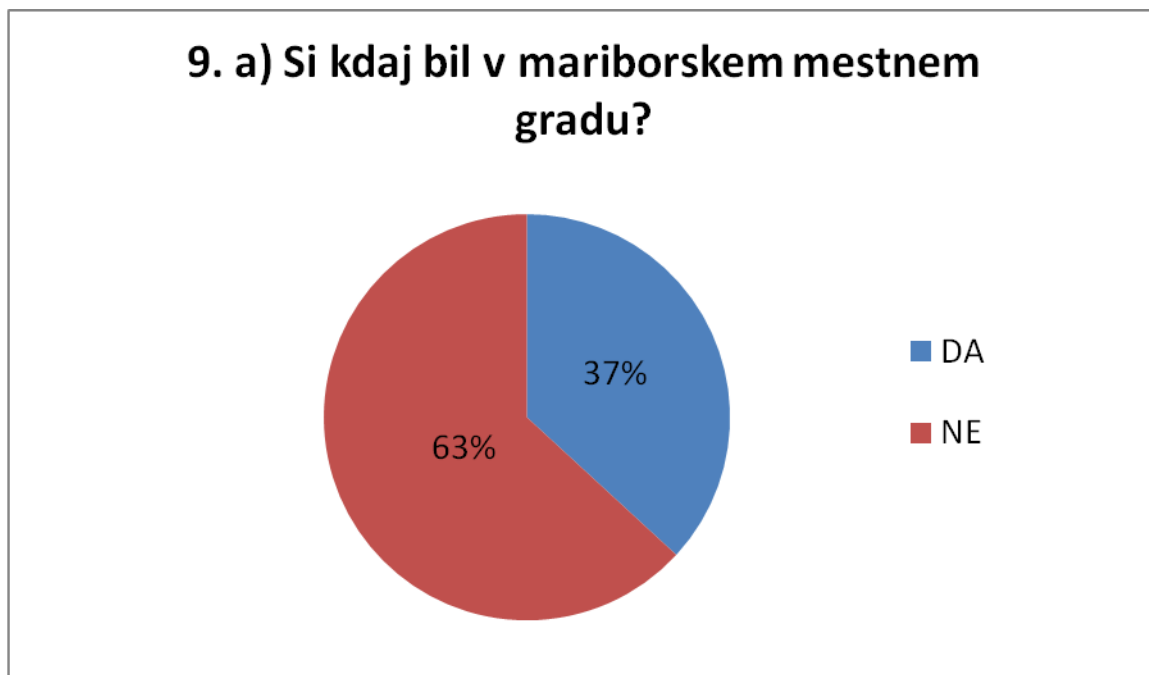
Skoraj vsi učenci so zapisali, da je to Piramida in le 10% tega ni vedelo. 20% devetošolcev je odgovorilo napačno in sicer so napisali, da je pravilni odgovor Kalvarija.

4.8 Graf 8

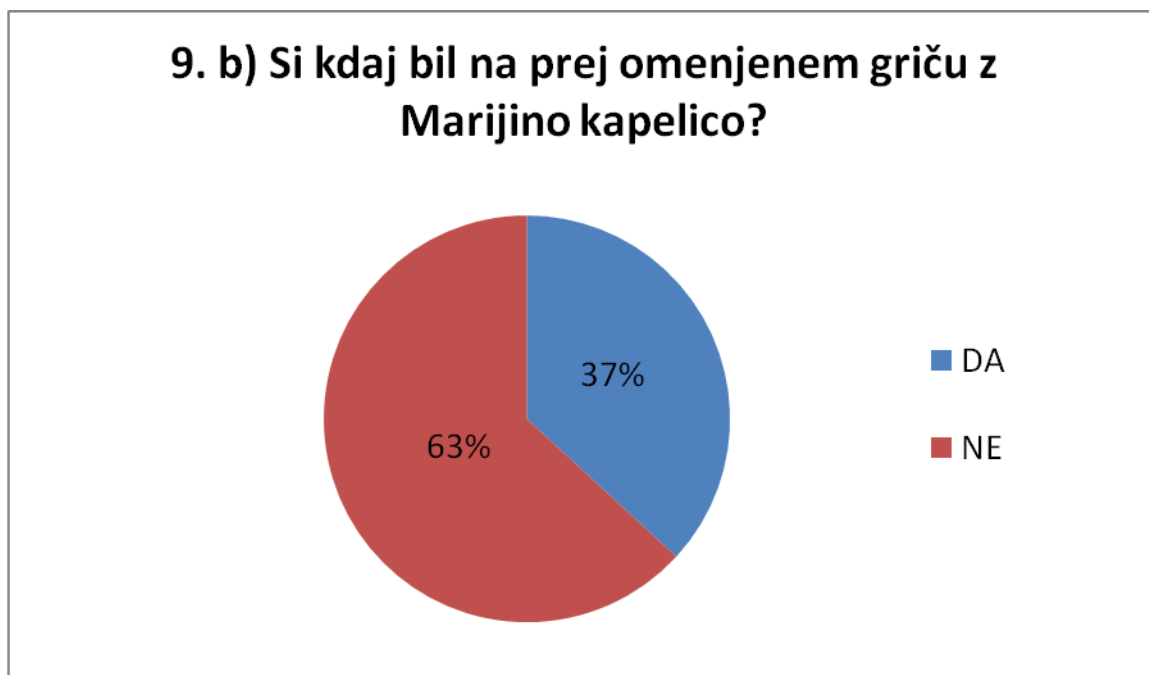

Izvor poimenovanja ni pravilno opisal nihče. 70% učencev tega ni znalo pojasniti, ostali pa so to pojasnili napačno (npr. zaradi oblike...).

4.9 Graf 9a

5.0 Graf 9b

Tukaj lahko ugotovimo, da je število učencev, ki so bili v gradu in na Piramidi enako. Pri obeh primerih pa je več tistih, ki tega niso obiskali.

UGOTOVITVE

Ugotovila sem, da so moja domnevanja o ozaveščenosti mojih vrstnikov na področju mariborskega grada, bila napačna. Le malo je bilo tistih, ki so vedeli zakaj je bil mariborski mestni grad pomemben in čemu so ga zgradili. Zelo veliko je bilo tistih, ki so mislili, da so grad postavili že v tretjem stoletju, kar pa je daleč od pravilnega odgovora. Zanimivo se mi je zdelo tudi to, da večina ne pozna naših trgov in da so se skoraj vsi, razen devetih razredov, v velikih merah odločali za Glavni trg, nekateri celo za Rotovški trg. Zdi se mi, da so se glede na starost in do zdaj pridobljeno znanje iz zgodovine, najbolje odrezali šesti razredi. Bila sem kar malo razočarana, ker veliko učencev sploh ni vedelo, da je v Mariboru obstajal še en grad, tisti, ki pa so, pa niso ugotovili, da je pravilni odgovor Piramida (nekateri so mislili, da imam v mislih Kalvarijo). Pri razlagah za poimenovanje tega griča, se je največkrat ponavljal tipičen odgovor »zaradi njene oblike« kar je seveda povsem nesmiselno. Le redki učenci so se približali pravilnemu odgovoru. Zelo me je presenetilo tudi zadnje vprašanje, pri katerem sem ugotovila, da je več učencev obiskalo grad kot pa šlo na Piramido, vendar pa ta podatek ni zanesljiv, ker je možno, da so na njej bili že vsi, a je niso prepoznali kot odgovor na prejšnja vprašanja. Če vse to povzamem, je moja ugotovitev v nasprotju z mojimi predvidevanji in to je, da moji vrstniki o mariborskih gradovih vedo res malo.

LITERATURA

1. Stopar, I., Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji območje Maribora in Ptuja, 1990
2. Varl V., Tomažič D., Radovanovič S, Mariborske zgodbe, 1997
3. Mladi za napredek Maribora 2012, 29. Srečanje, Srečanje med arheološko in zgodovinsko vedo na primeru gradu gornji Maribor na Piramidi
4. Turistickiblogg.blogspot.com
5. www.gradovi.net
6. www.maribor.si
7. www.pigac.si

PRILOGA

Anketa: MARIBORSKI GRAD

Razred (obkroži):

6. 7. 8. 9.

1. Ali veš, zakaj je mariborski mestni grad za našo (MB) zgodovino tako pomemben?

DA

NE

2. Če si na zgornje vprašanje odgovoril z da, pojasni zakaj.

3. V katerem stoletju so ga pričeli graditi?

a) 3. stoletje b) 9. stoletje c) 15. stoletje d) 18. stoletje

4. S katerim namenom so ga zgradili (pravilna sta dva odgovora)?

a) Da bi utrdili mestno obzidje. c) Da bi v njem živeli in se urili vojaki.
b) Da bi v njem živel graščak. d) Ne vem

5. Del katerega trga je danes mariborski grad?

a) Glavnega trga b) Rotovškega trga c) Trga svobode

6. Ali si vedel, da je pred mariborskim mestnim gradom v Mariboru obstajal še en grad, ki ga je uničila strela?

DA

NE

6. Če si na zgornje vprašanje odgovoril z da, napiši kako se imenuje grič, na katerem so kasneje postavili Marijino kapelico.

7. Zapiši, odkod današnje poimenovanje griča.

8. Si kdaj bil:

a) V mariborskem mestnem gradu?

DA NE

b) Na prej omenjenem griču z Marijino kapelico?

DA NE

Hvala za sodelovanje.